

6

บทบาทผู้แทนราษฎรภาคเหนือชุดแรกในสายธาร ประวัติศาสตร์การเมืองไทยหลังการปฏิวัติสยาม 2475 The Role of the First Northern Members of Parliament in Thai Politics after the 1932 Siamese Revolution¹

ปฐมาวดี วิเชียรนิตย์

Patamawadee Wichianit

นักวิชาการสังกัดพิพิธภัณฑ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว สถาบันพระปกเกล้า
Academic Researcher at King Prajadhipok's Institute

ได้รับ 2 กรกฎาคม 2568

แก้ไข 10 สิงหาคม 2568

อนุมัติให้ตีพิมพ์ 19 กันยายน 2568

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นผลการศึกษาจากงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาบทบาทของผู้แทนราษฎรภาคเหนือชุดแรกในสายธารประวัติศาสตร์การเมืองไทยหลังการปฏิวัติ พ.ศ. 2475” ผลการศึกษาพบว่า ผู้แทนราษฎรภาคเหนือชุดดังกล่าวนี้ได้มีการร่วมมือกับรัฐบาลเป็นอย่างดีในการเผยแพร่ระบอบการเมืองใหม่ ทว่าในระยะต่อมาได้มีการยกเลิกให้ผู้แทนราษฎรทำหน้าที่เผยแพร่ระบอบการเมืองใหม่ เนื่องจากมีการแสดงปาฐกถาไม่เป็นไปในทิศทางที่รัฐบาลต้องการ ซึ่งหมายความว่าในทางหนึ่งนั้นรัฐบาลไม่สามารถที่จะควบคุมคนกลุ่มนี้ให้เห็นไปในทิศทางเดียวกันกับรัฐบาล ขณะเดียวกันคนกลุ่มนี้ก็ได้รับบทบาทที่สำคัญในการเรียกร้องผลประโยชน์ให้แก่คนในท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นการเสนอกระทู้ถาม การเขียนจดหมายเพื่อทวงถามประเด็นต่างๆ ให้คนในท้องถิ่น นอกจากนี้แล้วยังพบว่าในบางประเด็นผู้แทนราษฎรภาคเหนือได้รวมกลุ่มกัน

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานวิจัย ปฐมาวดี วิเชียรนิตย์. (2565). การศึกษาบทบาทของผู้แทนราษฎรภาคเหนือชุดแรกในสายธารประวัติศาสตร์การเมืองไทยหลังการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 พิพิธภัณฑ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว สถาบันพระปกเกล้า.

ผลักดันให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาในท้องถิ่น โดยให้ออกเป็นพระราชบัญญัติ เช่น พระราชบัญญัติเหมืองฝาย เมื่อหันกลับมาพิจารณาถึงภูมิหลังของคนกลุ่มนี้จะพบว่าส่วนใหญ่เป็นกลุ่มข้าราชการในต่างจังหวัด หรือกลุ่มชนชั้นนำที่มีทุนทางสังคมสูง โดยบางบุคคลอยู่ในตระกูลเจ้าเมือง และได้รับการศึกษาดีเยี่ยม จึงส่งผลให้ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรในพื้นที่นี้ อย่างไรก็ตามภายหลังดำรงตำแหน่งครบวาระบางคนได้ผันตัวเข้าสู่การเมืองท้องถิ่น และบางคนได้พยายามลงเลือกตั้งใหม่อีกครั้ง อย่างไรก็ตามเป็นที่สังเกตว่า ผู้แทนราษฎรภาคเหนือไม่มีการรวมกลุ่มอย่างเหนียวแน่นจนสามารถตั้งพรรคการเมืองได้ เปรียบเทียบกับนักการเมืองในอีสาน ซึ่งก็เป็นไปได้ว่าด้วยภูมิหลังของคนในกลุ่มดังกล่าวนี้มีการโยกย้ายจากต่างถิ่นมารับราชการที่ภาคเหนือ จึงอาจจะไม่ได้มีสำนึกเกี่ยวกับท้องถิ่นอย่างแน่นหนาเหมือนที่เกิดขึ้นในภาคอีสาน อย่างไรก็ตาม ผลจากการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 ก็ได้มีคุณูปการต่อการเมืองไทยที่ได้เปิดโอกาสให้คนกลุ่มใหม่ได้สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองได้

คำสำคัญ: การปฏิวัติสยาม 2475, สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, ภาคเหนือ, การเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ประชาธิปไตย

Abstract

This article presents the findings of a study on the Role of the First Northern Members of Parliament in Thai Politics after the 1932 Siamese Revolution. The study reveals that this group of northern representatives initially collaborated closely with the government in disseminating the new political regime. However, over time, their role in promoting the regime was discontinued due to their public lectures diverging from the government's intended narrative. This indicates, to some extent, the government's inability to control the ideological alignment of this group. At the same time, these representatives played a significant role in advocating for the interests of their local constituents through parliamentary inquiries and formal petitions. In certain cases, they collectively pushed for the enactment of legislation to address local issues, such as the Act on Traditional Irrigation Systems (Muang-Fai). An examination of their backgrounds shows that most of them were provincial civil servants or members of the local elite with high levels of social capital. Some were descendants of ruling families and had received superior education, which contributed to their electoral success. After completing their terms, some transitioned into local politics or sought re-election,

though not always successfully. It is noteworthy, however, that northern representatives did not form a cohesive political group capable of establishing a political party, unlike their northeastern counterparts. This may be attributed to the fact that many of them were government officials who had been relocated from other regions and thus lacked a deep-rooted sense of regional identity, as was evident in the Northeast. Nevertheless, the 1932 Revolution played a pivotal role in transforming Thai politics by creating opportunities for new social groups to participate in the political arena.

Keywords: The Siamese Revolution of 1932, Members of Parliament (MPs), Northern Region, Democratic Transition

ความนำ

ในการศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้แทนราษฎรในประเทศไทยนั้นผู้วิจัยพบว่าได้มีการศึกษาไว้หลายแง่มุมจากหลากหลายสาขาและกรอบการวิเคราะห์ ไม่ว่าจะเป็นในแง่ของการใช้กรอบทางกฎหมายในการวิเคราะห์ การใช้กรอบการศึกษาทางนิเทศศาสตร์ กรอบการศึกษาทางรัฐศาสตร์ กรอบการศึกษาทางพฤติกรรมศาสตร์ และกรอบการศึกษาทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น ซึ่งผลจากการศึกษาในแต่ละสาขาวิชาล้วนแล้วให้ผลการศึกษาที่แตกต่างกันตามกรอบการศึกษาที่ถูกนำมาใช้ ช่วยเติมเต็มความเข้าใจประเด็นการศึกษาเรื่องผู้แทนราษฎรไว้หลายแง่มุม อย่างไรก็ตาม เมื่อย้อนกลับมาพิจารณาการใช้กรอบการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์จะพบว่าการศึกษาบทบาทของผู้แทนราษฎรนั้นพอปรากฏอยู่บ้างไม่ว่าจะเป็นการศึกษาเชิงตัวบุคคลที่เป็นผู้แทนราษฎร หรือการศึกษาในเชิงกลุ่มของผู้แทนราษฎรไม่ว่าจะเป็นในเชิงพื้นที่ภูมิภาค รวมไปถึงพรรคการเมือง หรือแม้กระทั่งการศึกษาบทบาทผู้แทนราษฎรในแง่ของเพศภาพ (ชัยณรงค์ วงศ์ใหญ่, 2541; เสวตฉัตร สุวรรณรัตน์, 2535; กุลธิดา สิงห์สี, 2555) การศึกษาบทบาทของฝ่ายนิติบัญญัติในการตรวจสอบการบริหาร หรือบทบาทของผู้แทนราษฎรในแง่ขององค์กรทางการเมืองในห้วงเวลาหนึ่ง (ไมตรี วิริยะ, 2522; สุรชนี พานามา, 2555) การศึกษาบทบาทผู้แทนราษฎรรายบุคคล รายกลุ่ม (สิริรัตน์ เรืองวงษ์วาร, 2521; สุนทร ไตรอด, 2536; พริยา คุ้มณะศิริ, 2533; รัชมี ชาคะสิงห์, 2521) การศึกษากระทู้ถามของผู้แทนราษฎรในสภา ซึ่งงานประเภนี้ช่วยชี้ให้เห็นถึงการตั้งกระทู้ถามของผู้แทนราษฎรในสภา (วิชัย โกศัลยะวัฒน์, 2533) ผู้แทนราษฎรในแง่ของการรวมกลุ่ม (พิรยุทธ ศิริพันธ์, 2535) เป็นต้น ซึ่งในข้อเท็จจริงแล้วการศึกษาบทบาทผู้แทนราษฎรนั้นยังมีอยู่จำนวนมากที่ผู้วิจัยไม่ได้นำมาอ้างถึง และส่วนใหญ่มักเป็นงานของสาขารัฐศาสตร์

เมื่อย้อนกลับมาพิจารณาการศึกษาผู้แทนราษฎรในแง่มุมการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์นั้นพบว่ามียุ่จำกัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการค้นคว้าเรื่องราวผู้แทนราษฎรในยุคต้นของระบอบประชาธิปไตย เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 อันเป็นจุดเริ่มต้นของการสถาปนาของระบบรัฐสภาที่กำหนดให้มีผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้ง โดยจากการค้นคว้าพบว่ามีการศึกษากลุ่มผู้แทนราษฎรไว้บ้างแล้วอย่างงานชิ้นสำคัญของ ดารารัตน์ เมตดาริกานนท์ ที่เป็งานวิทยานิพนธ์ระดับชั้นปริญญาเอก เรื่อง *การรวมกลุ่มทางการเมืองของ "ส.ส. อีสาน" พ.ศ. 2476-2494* ได้ทำการศึกษาการรวมกลุ่มทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีสาน ในช่วงสองทศวรรษแรกของระบอบประชาธิปไตย ทั้งช่วงที่ยังไม่มีระบบพรรคการเมือง (พ.ศ. 2476-2489) และช่วงที่มีระบบพรรคการเมืองไทย (พ.ศ. 2486-2494) พบว่าการรวมกลุ่มทางการเมืองของคนอีสานในช่วงก่อน พ.ศ. 2475 มียู่แล้ว โดยมีพื้นฐานมาจากความเป็นชนชาติลาว และการที่ลาวฝั่งซ้ายตกเป็นอาณานิคมฝรั่งเศสขณะที่ลาวฝั่งขวาหรือภาคอีสานอยู่ภายใต้การปกครองของไทย ประกอบกับการสถาปนาหน่วยการปกครองที่เรียกว่า “ภาค” และ คำว่า “อีสาน” ก็ได้ถูกสร้างขึ้นมาใช้ ร่วมกับกระแสสร้างความเป็นไทยของอำนาจรัฐส่วนกลางกรุงเทพฯ เข้ามาทอนความเป็นลาวลงนับตั้งแต่สมัยปฏิรูปการปกครองเป็นต้นมา จึงมีผลทำให้ความเป็นท้องถิ่นนิยมและภูมิภาคนิยมในอีสานเริ่มก่อตัวขึ้น สำนึกนี้ถูกกระตุ้นโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีสานเมื่อการเมืองระบอบประชาธิปไตยที่การเลือกตั้งเข้ามามีบทบาททั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ท้องถิ่นนิยมและภูมิภาคนิยมก็เป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่ทำให้ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีสานรวมกลุ่มกันในสภา เพื่อเป็นพลังต่อรองกับรัฐบาลในการช่วยเหลือภูมิภาคของตน อย่างไรก็ตาม ภายหลังการเลือกตั้งครั้งที่ 3 (พ.ศ. 2481) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีสานได้แสดงความคิดเห็นทางการเมืองที่เริ่มเหมือนและแตกต่างกันชัดเจนมากยิ่งขึ้น งานชิ้นนี้สามารถวางรากฐานการศึกษาบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของภาคอีสานโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ พร้อมทั้งมีการนำเอาแนวคิดเรื่องภูมิภาคนิยมมาใช้ร่วมกับการวิเคราะห์ ทำให้เห็นถึงรายละเอียดต่างๆ ทางการเมืองที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในภูมิภาคนี้เข้ามามีบทบาท (ดารารัตน์ เมตดาริกานนท์, 2543)

นอกจากนี้แล้วผู้วิจัยพบว่าการศึกษาผู้แทนราษฎรที่ทำการศึกษาในเชิงภูมิภาคนั้นยังมีการศึกษาอยู่อย่างจำกัด เช่น มีการศึกษาตัวบุคคลที่เป็นนักการเมืองภาคเหนือเช่น เรื่อง *บุญช่วย ศรีสวัสดิ์: ผู้ประกอบการ ปัญญาชน และนักการเมือง กับความเปลี่ยนแปลงของเชียงรายและสังคมไทย* งานชิ้นดังกล่าวได้ทำงานศึกษาบทบาทของบุญช่วย ศรีสวัสดิ์ ที่ทำให้เห็นความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งเป็นงานศึกษาที่ให้รายละเอียดการเปลี่ยนแปลงของสังคมของภาคเหนือผ่านการศึกษาชีวิตนักการเมือง (ทศพล ศรีนุช, 2563) งานอีกชิ้นที่ศึกษา

ผู้แทนราษฎรในช่วงต้นของระบอบประชาธิปไตยที่ศึกษาพื้นที่อีสานที่น่าสนใจคือเรื่อง บทบาททางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นอีสานระหว่าง พ.ศ. 2481-2495 ที่ทำการศึกษาบทบาทของของผู้แทนราษฎรอีสานที่เคลื่อนไหวทั้งในสภาและนอกสภานับตั้งแต่ พ.ศ. 2481-2495 (เฉลิมเกียรติ ภาระเวช, 2542) และงานอีกชิ้นที่ทำให้เห็นมุมมองของการเคลื่อนไหวทางการเมือง และการเข้าสู่สภาของผู้แทนราษฎรอีสานคืองานชิ้นคลาสสิก เรื่อง ขบวนการเสรีไทยกับความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2481-2492 (สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ, 2531) อาจกล่าวได้ว่าแนวทางการศึกษาผู้แทนราษฎรในช่วงต้นของระบอบประชาธิปไตยได้ให้ภาพของผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งในช่วงแรกของระบอบใหม่ อันฉายให้เห็นการเมืองและปัญหาของแต่ละท้องถิ่นที่ผู้แทนราษฎรทำหน้าที่เสนอต่อรัฐบาลให้แก่ไขปัญหา รวมไปถึงการคัดค้านและตรวจสอบอำนาจของรัฐบาล จากกลุ่มผู้แทนที่มาจากการเลือกตั้ง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วทำให้เห็นภาพการเมืองในระบบรัฐสภาในช่วงต้นของระบอบประชาธิปไตย

อย่างไรก็ดี เมื่อมาพิจารณาในแง่ของช่วงเวลาที่ทำการศึกษาและขอบเขตของการศึกษาของงานที่ผ่านมายังพบว่ามีข้อจำกัด 2 ประการใหญ่ๆ คือ การศึกษาบทบาทผู้แทนราษฎรในช่วงหลังปฏิวัติ หรือผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งชุดแรกนั้นพบว่ามีน้อยมาก และยังขาดการศึกษาเขตพื้นที่อื่นๆ ของประเทศไทย ซึ่งที่ผ่านมามักเกาะกลุ่มอยู่ที่การศึกษาผู้แทนราษฎรจากภาคอีสานเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าด้วยช่องว่างดังกล่าวนี้ควรมีการศึกษาผู้แทนราษฎรที่มาจากเขตพื้นที่ภาคเหนือบ้าง แม้ว่าในอดีตจะได้มีการทำการศึกษาบ้างแล้ว หากแต่ก็มิได้ลงรายละเอียดลึกซึ้งถึงช่วงต้นของระบอบประชาธิปไตย งานเหล่านี้ได้แก่ชุดโครงการสำรวจเพื่อประมวลข้อมูลนักการเมืองท้องถิ่นที่ทำการศึกษาโดยสถาบันพระปกเกล้า ทำการศึกษานักการเมืองท้องถิ่นซึ่งมีการค้นคว้าไปแล้ว 63 จังหวัดตามการจแน้นบของผูวิจัย งานศึกษาเหล่านี้ได้ทำการศึกษาภูมิหลัง การเข้าสู่เส้นทางการเมือง การหาเสียง และเครือข่ายทางการเมืองท้องถิ่นของบรรดานักการเมือง นับตั้งแต่อดีตจนถึงการเลือกตั้งใน พ.ศ. 2550 เพื่อหาคำตอบเชิงพฤติกรรมของนักการเมืองท้องถิ่น เครือข่ายความสัมพันธ์ของกลุ่มต่างๆ เช่น เครือญาติ กลุ่มผลประโยชน์ พรรคการเมือง เป็นต้น ซึ่งเครือข่ายเหล่านี้ล้วนแล้วมีส่วนสนับสนุนนักการเมืองถิ่น

การศึกษาในชุดโครงการวิจัยสำรวจนี้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยที่กำลังค้นคว้านี้เป็นการสำรวจข้อมูลของนักการเมืองท้องถิ่นภาคเหนือที่ได้เคยทำการศึกษามาแล้ว ได้แก่ นักการเมืองถิ่นจังหวัดแพร่ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้ใช้วิธีการศึกษา คือ ศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) (วันชาติ นภาศรี, 2555) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์นักการเมืองเสียส่วนใหญ่แล้วนำมาอธิบายถึงวิธีการเข้าสู่เส้นทางการเมือง การรักษาฐานเสียง และเครือข่ายทางการเมืองในจังหวัดแพร่

แม้ว่าจะมีการไล่เรียงนักการเมืองจากอดีตจนถึงทศวรรษ 2550 แต่งานชิ้นนี้กลับอธิบายถึงนักการเมืองคนแรกของจังหวัดแพร่ในยุคของอรุณของระบอบประชาธิปไตยในสยามอย่าง วงศ์ แสนศิริพันธุ์ ไว้น้อยมาก โดยกล่าวถึง วงศ์ แสนศิริพันธุ์ ในการเลือกตั้งครั้งแรกในฐานะผู้ชนะการเลือกตั้งครั้งแรกเพียงเท่านั้น ไม่มีการอธิบายการเข้าสู่เส้นทางทางการเมืองและการปฏิบัติหน้าที่ รวมไปถึงไม่มีกล่าวถึงประวัติเฉกเช่นนักการเมืองคนอื่นๆ ของจังหวัดแพร่

ในงานชิ้นต่อมาของโครงการชุดวิจัยดังกล่าว คือ *นักการเมืองถิ่นจังหวัดเชียงใหม่* ที่ทำการประมวลข้อมูลนักการเมืองในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่นับตั้งแต่อดีต และพยายามอธิบายความสัมพันธ์เครือข่ายของนักการเมืองเหล่านี้ รูปแบบ วิธีการ และกลวิธีที่ใช้หาเสียงในพื้นที่ โดยทำการศึกษาผ่านเอกสารและการสัมภาษณ์ ในงานชิ้นนี้กล่าวถึงเพียงภูมิหลังของหลวงศรีประกาศ (ฉันท วิทยากัย) และให้ข้อสรุปว่านักการเมืองในจังหวัดเชียงใหม่โดยส่วนใหญ่แล้วมีเครือข่ายและความสัมพันธ์ที่กว้างขวาง และอาจจะมากบ้างน้อยบ้างแตกต่างกันไป อันเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ส่งผลต่อการได้รับคะแนนเสียงในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง และในจังหวัดเชียงใหม่พบว่ามีภูมิหลังด้านอาชีพก่อนการเลือกตั้งเป็นส่วนหนึ่งที่สนับสนุนการมีเครือข่าย และความสัมพันธกับคนในพื้นที่ งานชิ้นนี้ได้กล่าวถึงข้อมูลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรช่วงที่ 1 พ.ศ. 2476-2495 ซึ่งเป็นช่วงเริ่มต้นของระบอบประชาธิปไตยที่ผู้แทนราษฎรยังไม่มีพรรคการเมือง เนื่องจากไม่มีพรรคการเมืองในช่วงนั้น (รักษา เมธิโกพงษ์ และวิระ เลิศสมพร, 2551) ซึ่งเป็นการอธิบายเพียงสั้นๆ ไม่ได้ให้ภาพรายละเอียดถึงบทบาทของหลวงศรีประกาศ (ฉันท วิทยากัย) และพระพิณจันทร (บุญเพ็ง ยุคตะนันท์)

งานศึกษาชิ้นต่อมาในโครงการดังกล่าว คือ *นักการเมืองถิ่นเชียงราย* ที่ศึกษาเรื่องราวของนักการเมืองจังหวัดเชียงรายนับตั้งแต่การเลือกตั้งครั้งแรกไปจนถึงการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2549 ในงานชิ้นนี้ค้นคว้าตั้งแต่ประวัติของนักการเมืองจังหวัดเชียงราย ภูมิหลัง แรงจูงใจในการลงเลือกตั้ง เครือข่ายความสัมพันธ์กับบุคคลในท้องถิ่น รวมไปถึงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยกัน กลวิธีหาเสียง และบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของจังหวัดเชียงรายในระดับจังหวัดและระดับชาติ วิธีการที่ใช้ในการศึกษานั้นมีทั้งการศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์บุคคล (ประกายศรี ศรีรุ่งเรือง, 2550) งานศึกษาชิ้นนี้มีแนวทางการอธิบายคล้ายคลึงกับงานศึกษาสองชิ้นก่อนหน้าในโครงการเดียวกันที่จะอธิบายภูมิหลัง เส้นทางทางการเมือง เครือข่ายความสัมพันธ์ทางการเมือง และกลวิธีในการหาเสียง แต่ได้ให้น้ำหนักน้อยมากกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนแรกของจังหวัดอย่าง พระคุณธรรมปรีชาไวท์ (ยม สุขานุศาสน์) โดยกล่าวถึงเพียงการเลือกตั้งครั้งแรกของสยาม และมีได้ลงรายละเอียดถึงภูมิหลังและบทบาท งานศึกษาในโครงการเดียวกันชิ้นต่อมาได้ทำการศึกษา *นักการเมืองถิ่นจังหวัดน่าน* ในงานชิ้นนี้ได้กล่าวถึงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนแรก

ของจังหวัดอย่าง จำรัส มหาวงศนันท์ ผู้ซึ่งได้รับเลือกตั้งในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2476 และยังเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีก 2 สมัยติดต่อกัน คือการเลือกตั้งในวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2480 และวันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2481 และชนะการเลือกตั้งอีกครั้งในการเลือกตั้งวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2491 ในงานชิ้นนี้ได้อธิบายถึงสาเหตุของการได้รับเลือกตั้งของ จำรัส มหาวงศนันท์ เนื่องจากอยู่ในเครือข่ายชนชั้นนำของจังหวัดน่านและมีภูมิหลังเป็นบุตรของ เจ้าพระยาบริรักษ์ ผู้ซึ่งสืบเชื้อสายมาจากเจ้าผู้ครองนครน่าน ด้วยเหตุนี้ จำรัส มหาวงศนันท์ จึงมีภาพลักษณ์ที่ปรากฏต่อประชาชนในแง่ของการเป็นชนชั้นนำของจังหวัด ทว่าเข้าถึงง่ายเป็นกันเองและชอบให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชน กลวิธีหาเสียงนั้นจะทำการพบปะและปราศรัยกับประชาชนโดยเฉพาะผู้นำชุมชน มีการแจกหนังสือ ใบปลิว และเยี่ยมเยียนประชาชนถึงบ้านซึ่งสร้างความรู้สึกใกล้ชิดกับประชาชน ด้วยเหตุนี้จึงได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถึง 4 สมัย ต่อมาภายหลังยังมีบทบาท

ในการเมืองท้องถิ่นเนื่องจากได้ดำรงตำแหน่งนายกเทศบาลเมืองน่าน เมื่อ พ.ศ. 2489-2490 งานศึกษาชิ้นนี้ได้ให้ข้อสรุปไว้ว่าการอยู่ในตระกูลลูกหลานของเจ้าผู้ครองนครน่านอันเป็นตระกูลที่มีการสืบทอดอย่างยาวนานและได้ให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนในจังหวัดอย่างยาวนานสร้างข้อได้เปรียบอย่างมากให้กับ จำรัส มหาวงศนันท์ ในการที่จะชนะการเลือกตั้งในครั้งแรก และการเลือกตั้งในครั้งถัดไป แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่าในงานศึกษาชิ้นนี้จะอธิบายถึงภูมิหลังเส้นทางทางการเมืองและวิเคราะห์ข้อได้เปรียบของการถูกรับเลือกตั้งต่อมาอีกหลายสมัย (สุทธิชัย ปัญญโรจน์, 2558) แต่อย่างไรก็ตามงานศึกษาชิ้นนี้ก็ไม่ได้ทำการศึกษาบทบาททางการเมืองของ จำรัส มหาวงศนันท์ ไว้ให้ชัดเจนว่ามีบทบาทอย่างไรบ้างในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนแรกของจังหวัดน่านคู่ขนานไปกับช่วงเปลี่ยนผ่านของการเมืองไทย

ในขณะที่งานศึกษาอีกชิ้นในโครงการดังกล่าวได้ทำการศึกษา *นักการเมืองถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอน* ก็มีแนวทางการศึกษาและการวิเคราะห์ไปในแนวทางเดียวกันกับงานวิจัยชุดอื่นๆ ในโครงการเดียวกัน เช่นการอธิบายภูมิหลังชีวิตประวัติดของนักการเมือง กลวิธีการเลือกตั้ง และเครือข่ายความสัมพันธ์ของนักการเมืองถิ่นในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ในงานศึกษาชิ้นนี้ได้กล่าวถึงเพียงภูมิหลังของ บุญสิริ เทพาคำ ผู้ซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนแรกของจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยใช้วิธีสัมภาษณ์บุตรสาว (วีระ เลิศสมพร, 2553) แต่กลับไม่ได้อธิบายบทบาทของนักการเมืองท่านนี้มากไปกว่าประเด็นเรื่องภูมิหลังผ่านความทรงจำของบุตรสาว เฉกเช่นเดียวกันกับการศึกษา *นักการเมืองถิ่นจังหวัดอุดรธานี* ที่ใช้การสัมภาษณ์บุตรสาวของ พัก ณ สงขลา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนแรกของจังหวัดแม่ฮ่องสอนทำให้ทราบถึงภูมิหลังและสาเหตุของการได้รับเลือกตั้งเข้ามาทำหน้าที่ในสภาเนื่องจากมีภูมิหลังเป็นทนาย (สุพัตรา ดันดิจริยา

พันธุ์, 2561) แต่อย่างไรก็ตามงานศึกษาชิ้นดังกล่าวก็ไม่ได้ให้คำอธิบายที่ละเอียดมากไปกว่าการกล่าวถึงเพียงภูมิหลังของผู้แทนราษฎรจังหวัดแม่ฮ่องสอน

งานศึกษาชุดต่อมาได้ทำการศึกษา *นักการเมืองถิ่นจังหวัดลำปาง* ในงานชิ้นนี้ได้อธิบายถึงเครือข่ายทางการเมืองของผู้สมัครลงรับเลือกตั้งในตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดลำปางไว้อย่างชัดเจนว่ามีการสร้างเครือข่ายทางการเมืองผ่านฐานอาชีพเดิมก่อนที่จะลงรับสมัครเลือกตั้ง ขณะเดียวกันได้อธิบายว่า สร้อย ญ ลำปาง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนแรกของจังหวัดนี้ก็ได้อาศัยเครือข่ายในระบบราชการ โดยงานชิ้นนี้มีลักษณะที่โดดเด่นและแตกต่างจากงานศึกษานักการเมืองถิ่นในจังหวัดอื่นๆ ในชุดโครงการเดียวกัน คือ เป็นงานที่เน้นการวิเคราะห์ไปที่เครือข่ายทางการเมืองท้องถิ่นที่มีความเปลี่ยนแปลงไปตามการเมืองระดับชาติ ภาพรวมของนักการเมืองจังหวัดลำปาง พรรคการเมืองที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเลือกที่จะสังกัด การวางเครือข่ายทางการเมืองของนักการเมืองในเขตจังหวัดลำปาง และการหาเสียงในการเลือกตั้งของนักการเมืองในจังหวัดลำปาง งานชิ้นนี้ให้ข้อสรุปในเชิงภาพรวมของการเลือกตั้งของจังหวัดลำปางว่า ในช่วงของการเลือกตั้งหลัง พ.ศ. 2476 และหลังการเลือกตั้ง พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา โดยที่การเลือกตั้งหลัง พ.ศ. 2476 นั้น มีปัจจัยชี้วัดความสำเร็จเรื่องการเลือกตั้งนั้นเป็นเรื่องตัวบุคคลโดยที่มีปัจจัยเรื่องระบบอุปถัมภ์ เงินทุน และบุคลิกภาพของผู้ลงสมัคร ส่วนในช่วงหลัง พ.ศ. 2544 นั้นปัจจัยเรื่องพรรคการเมืองกลับเป็นตัวชี้วัดในการได้รับชัยชนะ (อโณทัย วัฒนาพร, 2558) อย่างไรก็ตามแม้ว่างานชิ้นนี้จะกล่าวถึงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของจังหวัดลำปาง แต่ก็ไม่ได้มีการอธิบายถึง สร้อย ญ ลำปาง หากแต่เริ่มต้นอธิบายที่ บุญเท่ง ทองสวัสดิ์ อันแสดงให้เห็นว่างานโดยส่วนใหญ่ที่ทำการศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยนั้นมักจะละเลย หรือไม่ได้ให้ความสำคัญแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนแรกของแต่ละจังหวัดเท่าที่ควร ซึ่งอาจจะมีสาเหตุมาจากการการเข้าถึงหลักฐานที่บ่งชี้ถึงภูมิหลังและบทบาทของผู้แทนราษฎรในยุคแรกๆ

งานศึกษาเรื่องสุดท้ายในโครงการเดียวกันที่ทำการศึกษาคณะการเมืองถิ่นในภาคเหนือ คือการศึกษาวินัย *นักการเมืองถิ่นในจังหวัดลำพูน* งานชิ้นดังกล่าวนี้มีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกันกับงานศึกษาที่ผ่านมาคือเพื่อรวบรวมข้อมูลประวัติ และผลงานของนักการเมืองจังหวัดลำพูน ปัจจัยที่ส่งผลให้ประสบความสำเร็จในการหาเสียง โดยพิจารณาในแง่มุมมองของประวัติส่วนตัว และเครือข่ายความสัมพันธ์ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ที่ส่งผลให้นักการเมืองได้รับเลือกตั้ง จากงานศึกษาชิ้นนี้พบว่า บุญมี ตุงคนาคร หรือที่เรียกว่า เจ้าหนานบุญมี ตุงคนาคร มีภูมิหลังอยู่ในตระกูลเจ้าเมืองลำพูน และในเส้นทางการเมืองนั้นดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 6 ครั้ง ด้วยกัน นับตั้งแต่มีการเลือกตั้งครั้งแรกไปจนถึงทศวรรษที่ 2510 และเคยสังกัดพรรคประชาธิปัตย์ อย่างไรก็ตามแม้ว่าเส้นทางการเมืองของ บุญมี ตุงคนาคร จะมีลักษณะ

ดำรงตำแหน่งทางการเมืองยาวนานกว่านักการเมืองคนอื่น ๆ ที่ทำการศึกษา แต่งานศึกษาชิ้นนี้กลับอธิบายถึงบทบาทของ บุญมี ตุงคนาคร ไว้เพียงเล็กน้อยว่ามีกิตติศัพท์เลื่องลือว่าเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ และขึ้นชื่อในการบริจาคทรัพย์สินเพื่อประชาชน การพัฒนาคมนาคม การขอรัฐบาลจัดตั้งโรงเรียน เป็นต้น (รักฎา เมธิโกพงษ์, 2560)

ซึ่งบทบาทในฐานะนักการเมืองที่เคยทำศึกษานั้นผู้เขียนเห็นว่าเป็นเพียงข้อมูลในระดับพื้นฐาน แต่ไม่สามารถทำให้เข้าใจบทบาทในผู้แทนราษฎรในช่วงเริ่มต้นระบอบประชาธิปไตย ที่สามารถค้นคว้าผ่านเอกสารและหลักฐานอื่นๆ และอาจจะให้ข้อมูลในเชิงประจักษ์มากกว่าการสัมภาษณ์ทายาทนักการเมือง ที่ส่วนใหญ่ของโครงการศึกษานี้มักใช้วิธีการสัมภาษณ์ทายาทนักการเมือง ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการให้ข้อมูลผ่านความทรงจำซึ่งเป็นคนละส่วนกับการค้นคว้าต่อข้อเท็จจริงในขณะที่เกิดเหตุการณ์กำลังเกิดขึ้น โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

โดยสรุปแล้ว โครงการศึกษานักการเมืองถิ่นซึ่งเป็นงานของสถาบันของพระปกเกล้าที่ได้เคยมีการศึกษานักการเมืองท้องถิ่นของภาคเหนือมาบ้างแล้ว หากแต่ได้ให้คำอธิบายในเชิงภาพรวมการเมืองท้องถิ่นของแต่ละจังหวัดที่ทำการศึกษา การเข้าสู่การเมืองของนักการเมือง และกลวิธีการหาเสียงที่ถูกนำมาใช้ ซึ่งงานดังกล่าวนี้เป็นการอธิบายเชิงพฤติกรรมทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในระยะยาวที่ให้ภาพระดับกว้าง ที่ผ่านการค้นคว้าระดับพื้นฐานและใช้วิธีการสัมภาษณ์ ซึ่งบางส่วนใช้การสัมภาษณ์ทายาทของนักการเมือง ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการเล่าผ่านความทรงจำ แต่ประเด็นวิจัยเหล่านี้ผู้วิจัยกลับเห็นว่าสามารถศึกษาให้แตกต่างจากงานที่เคยศึกษาในอดีตมาได้ โดยลองย้อนกลับไปศึกษาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรท้องถิ่นคนแรกในภาคเหนือที่ค้นคว้ารายละเอียดบทบาทของผู้แทนราษฎรผ่านการใช้อีกสารและหลักฐานโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มากกว่าการมุ่งอธิบายเพียงแค่มุมหลัง สายสัมพันธ์เครือข่ายทางการเมือง และกลวิธีการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นการศึกษาเชิงพฤติกรรมศาสตร์ที่มักศึกษากันมากในงานทางรัฐศาสตร์

นอกจากประเด็นเรื่องช่องว่างทางการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น ในมิติด้านพื้นที่ภาคเหนืออาจกล่าวได้ว่า ในทางประวัติศาสตร์ถือได้ว่าเป็นหัวเมืองที่เพิ่งมีการผนวกรวมเข้ากับสยามในคราวที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทำการปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดินและกระชับอำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง ด้วยเหตุเช่นนี้แล้วนั้นจึงเป็นที่น่าสนใจว่า เมื่อระบอบประชาธิปไตยได้กำเนิดในสยาม ผู้ที่เข้ามาเป็นผู้แทนราษฎรจะสะท้อนความแตกต่างไม่ว่าจะเป็นการสะท้อนปัญหาในพื้นที่ผ่านการทำหน้าที่ผู้แทนราษฎรในสภา ยิ่งไปกว่านั้นในมิติของการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยในระบบผู้แทนที่จะต้องสรรหาผู้แทนราษฎรมาทำหน้าที่แทนประชาชนในพื้นที่ อันปรากฏขึ้นครั้งแรกในสยามนั้น สะท้อนอะไรในช่วงที่สยามพยายามเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ประชาธิปไตย คนกลุ่มนี้จะตอบสนองต่อระบอบการเมืองใหม่ทั้งใน

แง่มุมของผู้แทนที่ต้องไปทำหน้าที่ในสภา และร่วมเผยแพร่ประชาธิปไตยอย่างไรก็น่าสนใจไม่น้อย เพราะบทบาทนี้ล้วนแล้วแต่มีผลต่อการส่งเสริมและขัดขวางประชาธิปไตยทั้งสิ้นด้วยเหตุเช่นนี้จึงเป็นที่มาของการศึกษางานวิจัยชิ้นนี้ โดยจะทำการศึกษาผู้แทนราษฎรภาคเหนือชุดแรก ดังรายนามต่อไปนี้ พระคุณธรรมปรีชาไวท์ (ยม สุขานุศาสน์) ผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงราย, หลวงศรีประกาศ (ฉันท วิชยาภัย), พระพินิจนารถ (บุญเพ็ง ยุคตะนันท์) ผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่, จำรัส มหาวงศ์นันท์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดน่าน, วงศ์ แสนศิริพันธุ์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดแพร่, บุญสิริ เทพาคำ ผู้แทนราษฎรจังหวัดแม่ฮ่องสอน, สร้อย ณ ลำปาง ผู้แทนราษฎรจังหวัดลำปาง และบุญมี ตุงคนากร ผู้แทนราษฎรจังหวัดลำพูน

คำถามงานวิจัย

1. สมาชิกผู้แทนราษฎรเขตภาคเหนือชุดที่ 1 มีบทบาทอย่างไรบ้างในการทำหน้าที่ผู้แทนราษฎรในพื้นที่ภาคเหนือ
2. สมาชิกผู้แทนราษฎรเหล่านี้มีบทบาทที่ตอบสนองอย่างไรต่อระบอบการเมืองใหม่ในแง่มุมของการเผยแพร่ประชาธิปไตยและระบอบการเมืองใหม่
3. สมาชิกผู้แทนราษฎรกลุ่มนี้ภูมิหลังความเป็นมาอย่างไรก่อนการดำรงตำแหน่งทางการเมือง และภายหลังจากตำแหน่งคนกลุ่มนี้ยังสัมพันธ์กับการเมืองหรือไม่อย่างไร

วิธีการศึกษา

งานวิจัยในเรื่องนี้เป็นงานวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ (historical research) ที่ จะทำการค้นคว้าเอกสาร หลักฐานทางประวัติศาสตร์ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น เอกสารจาก หอจดหมายเหตุแห่งชาติ หนังสือหายาก หนังสืองานศพ บันทึกความทรงจำ หนังสือพิมพ์เก่า รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยจะดำเนินการศึกษา ในรูปแบบการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) นำเอกสารที่สามารถค้นคว้าได้ มาวิเคราะห์ และนำเสนอในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (analysis description)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบทบาทและการทำหน้าที่ของผู้แทนราษฎรภาคเหนือชุดที่ 1 ที่ได้เข้ามาทำหน้าที่แทนประชาชนภาคเหนือตั้งแต่ พ.ศ. 2476-2480
2. เพื่อศึกษาการตอบสนองต่อระบอบการเมืองใหม่จากกลุ่มผู้แทนราษฎรภาคเหนือในแง่มุมของการเผยแพร่ประชาธิปไตย และการตอบสนองต่อนโยบายของรัฐบาลในการสถาปนา

ระบอบการเมืองใหม่

3. เพื่ออธิบายภูมิหลังและเส้นทางการเมืองทั้งก่อนและหลังการดำรงตำแหน่งทางการเมืองของผู้แทนราษฎรกลุ่มนี้

ขอบเขตการวิจัย

มุ่งศึกษาและอธิบายบทบาทหน้าที่ และการตอบสนองต่อระบอบการเมืองใหม่ของกลุ่มผู้แทนราษฎรภาคเหนือสุดที่ 1 โดยจะศึกษาผ่านเอกสารหอจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสารจากห้องสมุดรัฐสภา หอสมุดปรีดี พนมยงค์ เอกสารในหอจดหมายเหตุเชียงใหม่ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร สิ่งพิมพ์ภาคเหนือในหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ หนังสือพิมพ์เก่า หนังสือเก่า บันทึกความทรงจำ และหนังสืองานศพ เป็นต้น โดยผู้วิจัยจะทำการจำกัดขอบเขตการศึกษาเฉพาะบุคคลดังต่อไปนี้ที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภาคเหนือสุดที่ 1 ที่อยู่ในตำแหน่งตั้งแต่ช่วง พ.ศ. 2476-2481 เท่านั้น

สมมุติฐาน

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ได้นำไปสู่การเปิดทางให้มีระบบรัฐสภาอันเป็นพื้นที่ทางการเมืองที่ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ผ่านการส่งตัวแทนนั้นก็คือ “สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร” ที่มาจากการเลือกตั้งหรือในสมัยนั้นเรียกว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 โดยในงานวิจัยชิ้นนี้มุ่งศึกษาไปที่บทบาทของผู้แทนราษฎรภาคเหนือสุดที่ 1 จำนวน 9 คน ด้วยกัน และมีข้อสมมุติฐานว่าผู้แทนราษฎรชุดแรกเหล่านี้จะต้องเป็นกลุ่มชนชั้นกลาง หรือชนชั้นนำของจังหวัด ที่เข้าสู่ระบบการศึกษาตามแบบแผนสมัยใหม่ หรือมีการประกอบอาชีพที่เอื้อให้มีเครือข่ายหรือคนรู้จักมากพอที่จะเป็นฐานให้ก้าวสู่ตำแหน่งทางการเมือง เมื่อคนกลุ่มนี้ได้รับหน้าที่ผู้แทนราษฎร ผู้วิจัยมีสมมุติฐานว่าคนกลุ่มนี้จะมีบทบาทหลักๆ อยู่ 2 ประการ คือ ประการแรกผลักดันปัญหาในพื้นที่ภาคเหนือหรือเป็นกระบอกเสียงให้แก่ราษฎรในพื้นที่อย่างแข็งขัน บทบาทด้านนี้จะทำให้เห็นปัญหาของท้องถิ่นในสายตาของคนในพื้นที่ ประการที่สอง บทบาทอันเป็นปฏิกิริยาที่ตอบสนองต่อระบอบการเมืองใหม่ เช่น ในฐานะผู้เผยแพร่เหตุการณ์ทางการเมือง หรือสานต่อนโยบายของรัฐบาล ในฐานะตัวแทนคนในท้องถิ่นที่เข้ามามีปฏิสัมพันธ์กับรัฐบาลกลางที่เป็นรัฐบาลคณะราษฎร ซึ่งเป็นกลุ่มชนชั้นกลางในเมือง และคาดว่ากลุ่มสมาชิกผู้แทนราษฎรเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์แบบหลวมไม่สามารถรวมตัวกันเพื่อผลักดันนโยบายรวมของพื้นที่ทางภาคเหนือได้ในระยะยาว เพราะมีบางคนเมื่อหมดวาระก็มิได้เล่นการเมือง หรือผันตัวไปเป็นนักการเมืองท้องถิ่น ซึ่ง

แตกต่างจากนักการเมืองของภาคอีสานที่มีลักษณะเกาะกลุ่มกันอย่างเหนียวแน่นและพยายามผลักดันนโยบาย ตรวจสอบรัฐบาลอย่างแข็งขัน และสามารถเกาะเกี่ยวกันจนสามารถตั้งพรรคการเมืองในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เข้าใจบทบาทและการทำหน้าที่ของผู้แทนราษฎรภาคเหนือชุดที่ 1
2. เห็นภาพและเข้าใจการตอบสนองต่อระบอบการเมืองใหม่ในมิติของผู้แทนราษฎร
3. เข้าใจภูมิหลังและเส้นทางทางการเมืองของกลุ่มผู้แทนราษฎรภาคเหนือชุดแรก ซึ่งสามารถนำไปเปรียบเทียบกับผู้แทนราษฎรในภาคอื่นๆ ได้ในอนาคต

ผลการวิจัย

1. ก่อนสยามจะเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ประชาธิปไตยแบบมีตัวแทน

สยามเกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมภายหลังการทำสนธิสัญญาเบาว์ริงใน พ.ศ. 2398 ทว่า ในทางการเมืองกลับมีการเปลี่ยนแปลงอย่างคืบคาน ดังจะเห็นได้ว่าในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจะมีการปฏิรูปกลไกการบริหารราชการแผ่นดินในปี พ.ศ. 2435 ซึ่งดูเหมือนว่าการปฏิรูปดังกล่าวจะราบรื่นและกระทรวงต่างๆ ที่ตั้งขึ้นก็สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทว่าในสภาพความเป็นจริงนั้นการปฏิรูปดังกล่าวเป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้าง ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงในเชิงเนื้อหา เมื่อพิจารณาในแง่ทางการเมืองนั้นจะพบวก่อนหน้าใน พ.ศ. 2428 ได้ปรากฏความเห็นประเภทที่เรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองให้เป็นระบอบประชาธิปไตย มีการกล่าวถึง “คอนสติติวชัน” และ “ปาลิเมนต์” (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2523, น.41-42) จากคนกลุ่มใหม่อันเป็นคนชั้นกลางได้เริ่มกล่าวถึงรูปแบบการปกครองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง อย่างเช่น เทียนวรรณ ปัญญาชนคนสำคัญได้เสนอความเห็นลงในหนังสือพิมพ์ที่เขาเองเป็นเจ้าของ ได้เสนอความเห็นให้รัฐยอมรับให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองในระบอบรัฐสภา และในปี พ.ศ. 2448 เทียนวรรณได้เขียนกลอนเพื่อเรียกร้องให้มี “ปาลิเมนต์”

ห้วงเวลาในรัชสมัยเดียวกันกลุ่มเจ้านายและข้าราชการไทยในต่างประเทศได้ร่วมกันถวาย “คำกราบบังคมทูลความเห็นจัดการเปลี่ยนแปลงราชการแผ่นดิน ร.ศ. 103” เนื้อหา

ส่วนหนึ่งของคำกราบบังคมทูลฯ ดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นถึงภัยคุกคามของจักรวรรดินิยม และเห็นว่าทางเลี้ยววิถีหนึ่งคือการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ ที่พระมหากษัตริย์มีต้องทรงงานด้วยพระองค์เอง และเห็นว่าการที่จะเป็นประเทศที่มีอารยะเฉกเช่นกับชาติอื่นนั้นจะต้องมีรัฐธรรมนูญ หากแต่ความเห็นเหล่านี้รัชกาลที่ 5 ทรงไม่เห็นด้วย และได้แย้งดังที่ได้ปรากฏใน “พระราชธาธิบายว่า ด้วยความสามัคคี” ว่า ความเห็นดังกล่าวเป็นความเห็นของคนส่วนน้อย และได้ไม่ได้เข้าใจสภาพความเป็นจริงที่ดำรงอยู่ ที่สังคมสยามยังไม่พร้อม ราษฎรก็ยังไม่พร้อมแตกต่างจากสังคมยุโรปที่ประชาชนต่างคุ้นเคยกับระบบรัฐสภามานานแล้ว “... พวกที่เป็นผู้คิดราชการในประเทศยุโรบนั่นๆ มาถือเป็นความคิดตัว มาจัดการในเมืองไทย ก็จะเป็นการไม่ถูกกันเลย ด้วยพื้นเพการงานทั้งปวงไม่เหมือนกัน เหมือนหนึ่งจะไปลอกตำราทำนาปลูกข้าวสาธิตในเมืองยุโรปมาปลูกข้าวเจ้าข้าวเหนียวในเมืองไทยก็ไม่ได้ผลอันใด...” และพระองค์ทรงเห็นว่า “... ในการปกครองกรุงสยามนี้ ถ้าจะจัดการอาศัยพระเจ้าแผ่นดินเป็นหลักให้เป็นไปตามความนิยมอย่างเก่าจะเป็นการง่ายดีกว่าจะจัดการอย่างอื่น เพราะเป็นของพื้นเพมาแล้ว...” (อ้างใน ลิขิต ธีรเวคิน, 2544, น. 120-121) กล่าวได้ว่า ในห้วงเวลาที่สยามต้องเผชิญความเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะทางเศรษฐกิจหรือการเมือง ในสังคมสยามก็ได้ปรากฏเค้าลางของการกล่าวถึงรูปแบบการปกครองประเภทอื่นที่นอกเหนือไปจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และเป็นการปกครองที่เปิดให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม หากแต่ชนชั้นนำสยามไม่เห็นด้วยที่จะเปิดให้คนในสังคมสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยเห็นว่าสยามยังไม่พร้อมที่จะมีรูปแบบการปกครองเช่นนั้น

เมื่อเข้าสู่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ต้องเผชิญกับความท้าทาย เมื่อกลุ่มทหารหนุ่มที่ได้รับการศึกษาตามแบบแผนสมัยใหม่ได้รับแรงบันดาลใจจากการปฏิวัติโค่นล้มราชวงศ์ชิงในจีน จึงร่วมกันวางแผนเพื่อให้รัชกาลที่ 6 พระราชทานรัฐธรรมนูญ ซึ่งในขบวนการดังกล่าวมีการถกเถียงกันว่าจะเปลี่ยนรูปแบบการปกครองไปเป็นรูปแบบใด ไปจนถึงหากจะถึงกับต้องเปลี่ยนประมุขของประเทศแล้วใครควรให้ใครเป็นประมุข (ณัฐพล ใจจริง, 2564, น. 88) หากแต่ขบวนการดังกล่าวไม่บรรลุเป้าหมาย เมื่อผลสุดท้ายความลับของกลุ่มได้ถูกแพร่พรายถึงหูเจ้านาย จึงนำไปสู่การจับกุมกลุ่ม “กบฏ ร.ศ. 130” ในระยะต่อมารัชกาลที่ 6 ทรงก่อตั้ง “ดุสิตธานี” เมืองจำลองขนาดเล็กที่มีการประกาศใช้ “ธรรมนูญลักษณะปกครองนคราภิบาล” (อมรตฤณารักษ์, 2512; นรนิติ เศรษฐบุตร, 2559) ที่มีการกำหนดให้มีการจัดการเลือกตั้งอย่างจริงจัง มีการแข่งขันระหว่างพรรคการเมืองคือ “คณะแพร่สีน้ำเงิน” และ “คณะแพร่สีแดง” โดยที่รัชกาลที่ 6 ได้ร่วมลงแข่งขันในการเลือกตั้งด้วย กิจกรรมใน “ดุสิตธานี” ก็จำกัดอยู่เพียงในวงข้าราชการบริพาร และเหล่าข้าราชการเท่านั้น ไม่ได้แพร่กระจายไปในระดับกว้างถึงประชาชน แต่ก็แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของโลกภายนอก

ส่งผลถึงสยาม (Vella, 2019, p.79) แต่อย่างไรก็ตาม ในทัศนะของรัชกาลที่ 6 พระองค์ทรงไม่เห็นด้วยกับระบอบประชาธิปไตย โดยไม่เชื่อว่าระบอบประชาธิปไตยจะสามารถนำมาใช้ได้ ในสยาม และทรงต่อต้านระบอบสาธารณรัฐอย่างมากหลังจากเกิดเหตุการณ์ “กบฏ ร.ศ. 130” ดังที่ปรากฏในจดหมายเหตुरายวัน หรือดังที่ปรากฏอย่างชัดเจนในพระราชนิพนธ์โคลงวิหขมาลี ในหนังสือพิมพ์ดุสิตสมิต อันเป็นการอธิบายสุภาภิตละติน *Ad consilium ne accessis antoequam voceries.* (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2523, น. 65-66) ที่มีความหมายว่า อย่าด่วนไปเข้าสภา จนกว่าจะมีผู้เรียกร้อง ว่า

“อย่าด่วนไปเข้าสู่	สภา
จนกว่าจะมีผู้	เรียกร้อง
ภาษาละตินว่า	ดูชอบ กลนอ
ผู้ฉลาดควรต้อง	ไตร่ดู”

กระทั่งเมื่อล่วงเข้าสู่แผ่นดินของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในขณะนั้น สังคมการเมืองของสยามได้มีการถกเถียง เรียกร้อง และกล่าวถึงระบอบการปกครองแบบอื่นๆ อย่างดาษดื่นบนหน้าหนังสือพิมพ์ (สายชล สัตยานุรักษ์, 2558, น.130) รัชกาลที่ 7 พระมหากษัตริย์องค์สุดท้ายของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เมื่อเสด็จขึ้นครองราชย์พระองค์ก็ทรงทราบดีว่าในห้วงเวลาดังกล่าว ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้ถูกสั่นคลอนด้วยกระแสลัทธิทางการเมืองอื่นๆ ที่หลั่งไหลเข้ามายังสยาม และรัชกาลที่ 7 ก็ทรงตระหนักถึงความเข้มข้นทางการเมืองเช่นนี้ ดังที่ได้ปรากฏว่าทันทีที่พระองค์ขึ้นครองราชย์ พระองค์มีพระราชหัตเลขาเรื่อง “Problems of Siam” พระราชทานแก่พระยาภิรมย์ภักดี ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2469 ที่ประกอบไปด้วยคำถาม 9 ข้อด้วยกันซึ่งเป็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ในสยามในขณะนั้น โดยคำถามในข้อที่ 4 นั้น พระองค์ได้ถามว่า ประเทศได้พร้อมแล้วหรือยังที่จะมีตัวแทน ซึ่งพระองค์ทรงเห็นว่าสยามยังคงไม่พร้อมที่จะมีตัวแทน (สนธิ เตชานันท์, 2545, น.170) ขณะที่พระยาภิรมย์ภักดีก็เห็นว่าสยามยังไม่พร้อมที่จะเปิดโอกาสให้มีระบบตัวแทนเช่นกัน เนื่องจากเห็นว่าระบบรัฐสภาที่ดীনลัทธิขึ้นอยู่กับผู้เลือกตั้งที่ผู้เลือกตั้งชาญฉลาด และสามารถควบคุมสภาได้มีเช่นนั้นจะกลายเป็นทรราช (สนธิ เตชานันท์, 2545, น.181) พร้อมทั้งได้ถวาย “Outline of Preliminary Draft” ที่เปรียบเสมือนเค้าโครงระบอบการปกครองประกอบไปด้วย 12 มาตรา ที่กำหนดให้มียกขึ้นมากลางเพื่อแบ่งเบาภาระหน้าที่แทนพระมหากษัตริย์ ทว่าอำนาจทั้งหมดก็ยังคงเป็นของพระมหากษัตริย์

และต่อมาในปี พ.ศ. 2474 หลังจากพระองค์เสด็จกลับจากสหรัฐอเมริกาได้รับสั่งให้เสนาศึกษะทรงการต่างประเทศเป็นผู้ร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งเสนาศึกษาได้มอบหมายให้พระยา

ศรีวิศาลวาจา และเรย์มอนด์ บี. สตีเวนส์ เป็นผู้ร่างถวายในเอกสารที่ใช้ชื่อว่า “An Outline of Changes in the Form of the Government” ส่วนหนึ่งของเนื้อหาได้มีการระบุให้สยามมีนายกรัฐมนตรีที่ต้องรับผิดชอบต่อสภานิติบัญญัติและพระมหากษัตริย์ โดยที่พระมหากษัตริย์เป็นผู้แต่งตั้ง และพระมหากษัตริย์ยังสามารถเลือกสภานิติบัญญัติได้จำนวนกึ่งหนึ่ง และอีกกึ่งหนึ่งมาจากการเลือกตั้งทางอ้อมของประชาชน (สนธิ เตชานันท์, 2545, น.199-201) ซึ่งพระราชประสงค์ครั้งที่ 2 ของรัชกาลที่ 7 นั้นส่วนหนึ่งเกิดขึ้นหลังจากที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ทั่วโลก รัฐบาลสมบูรณาญาสิทธิราชย์เริ่มขาดความชอบธรรมเนื่องจากไม่สามารถแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจได้ และมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรง ด้วยเหตุนี้จึงพยายามแสวงหาทางรอดของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งก็คือการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองนั่นเอง แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีพระราชประสงค์ที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครอง แต่ในท้ายที่สุดก็ไม่ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญในสยามแต่อย่างใดเนื่องจากต้องเผชิญกับแรงเสียดทานจากกลุ่มพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นผู้ใหญ่ที่ทรงไม่เห็นด้วย แม้ว่าจะปรากฏข่าวลือแพร่สะพัดว่ารัชกาลที่ 7 จะพระราชทานรัฐธรรมนูญในวันฉลองสมโภช 150 ปี กรุงรัตนโกสินทร์ (Mokarapong, 1983, p. 94-95)

เห็นได้วก่อนสยามจะมีการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ประชาธิปไตยภายในสังคมเองก็ได้เคยมีประสบการณ์รับรู้รูปแบบการปกครองประเภทอื่นๆ รวมไปถึงการมีตัวแทนเพื่อไปทำหน้าที่แทนประชาชนในระบบรัฐสภามาบ้างแล้ว กระทั่งภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2475 นำมาสู่การได้มาซึ่งรัฐธรรมนูญที่ได้ออกแบบโครงสร้างหน้าที่ของสถาบันทางการเมืองใหม่อย่าง “รัฐสภา” ที่เป็นสถาบันทางการเมืองใหม่และเป็นกลไกการปกครองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครอง ที่สำคัญนั้นภายใต้ระบอบการเมืองใหม่ได้กำหนดให้มี “ผู้แทนราษฎร” ซึ่งจะต้องเข้ามาทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชนและทำหน้าที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติ อันถือได้ว่าภายหลังการปฏิวัติสยาม พ.ศ. 2475 ระบบรัฐสภาที่จะต้องมีการมีผู้แทนจากประชาชนก็ได้ถูกสถาปนาขึ้นตราบจนถึงปัจจุบัน

2. ภูมิหลังของผู้แทนราษฎรภาคเหนือ

ภายหลังการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. 2475 ที่ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของผู้แทนราษฎรไว้ในหมวด 3 ในสภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจออกพระราชบัญญัติทั้งหลาย พระราชบัญญัตินั้นเมื่อ กษัตริย์ไม่ประกาศให้เป็นอันใช้บังคับได้ (มาตรา 8) และสภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจดูแลควบคุมกิจการของประเทศ และมีอำนาจประชุมกันถอดถอนกรรมการราษฎรหรือพนักงานรัฐบาลผู้หนึ่งผู้ใดก็ได้ (มาตรา 9) และได้กำหนดในส่วนที่ 2 ของหมวดดังกล่าวได้มีการแบ่งสมาชิก

สภาผู้แทนราษฎรจะต้องเป็นไปตามกาลสมัยโดยแบ่งเป็น 3 สมัย ดังนี้

สมัยที่ 1 นับตั้งแต่วันใช้รัฐธรรมนูญเป็นต้นไปจนกว่าจะถึงเวลาที่สมาชิกในสมัยที่ 2 จะเข้ารับตำแหน่งให้คณะราษฎรซึ่งมีคณะผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารเป็นผู้ใช้อำนาจแทนจัดตั้งผู้แทนราษฎรชั่วคราวขึ้นจำนวน 70 นาย เป็นสมาชิกในสภา

สมัยที่ 2 ภายในเวลา 6 เดือน หรือจนกว่าจะจัดประเทศเป็นปกติเรียบร้อย สมาชิกสภาจะมีบุคคล 2 ประเภททำกิจการร่วมกันคือ

ประเภทที่ 1 ผู้แทนซึ่งราษฎรจะได้เลือกขึ้นจังหวัดละ 1 นาย ถ้าจังหวัดใดมีประชากรเกินกว่า 100,000 คน ให้จังหวัดนั้นเลือกผู้แทนเพิ่มขึ้นอีก 1 นาย ทุกๆ 100,000 ให้จังหวัดนั้นเลือกผู้แทนเพิ่มขึ้นอีก 1 นาย ทุกๆ 100,000 นั้นเศษของ 100,000 ถ้าเกินกว่าครึ่งให้นับเพิ่มอีก 1

ประเภทที่ 2 ผู้เป็นสมาชิกอยู่แล้วในสมัยที่ 1 มีจำนวนเท่ากับสมาชิกประเภทที่ 1 มีจำนวนเท่ากับสมาชิกประเภทที่ 1 ถ้าจำนวนเกินให้เลือกกันเองว่าผู้ใดจะคงเป็นสมาชิกต่อไป ถ้าจำนวนขาดให้ผู้ที่มีตัวอยู่เลือกบุคคลใดๆ เข้าแทนจนครบ

สมัยที่ 3 เมื่อจำนวนราษฎรทั่วประเทศได้สอบไล่ระดับชั้นประถมศึกษาได้จำนวนเกินกว่าครึ่ง และอย่างช้าต้องไม่เกิน 10 ปี นับแต่วันใช้รัฐธรรมนูญนี้ สมาชิกในสภาผู้แทนราษฎรจะต้องเป็นผู้ที่ราษฎรเลือกตั้งขึ้นเองทั้งสิ้น และจะสิ้นสุดสมาชิกประเภทที่ 2 (ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 49 27 มิถุนายน 2475, น. 168-170) อย่างไรก็ตาม ในระยะต่อมากว่าสยามจะมีข้อสรุปเรื่องเกณฑ์การเลือกตั้ง และเข้าสู่การเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกของสยามก็คือในปี พ.ศ. 2476 โดยใช้เวลามากกว่าที่จะเข้าสู่สมัยที่ 2 ที่จะต้องมีผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 ที่มาจากเลือกตั้ง โดยมีการกำหนดจำนวนประชากร 200,000 คนต่อผู้แทนราษฎร 1 คน

ในที่สุดเมื่อเข้าสู่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2476 สยามก็ได้มีผู้แทนราษฎรที่มาจาก การเลือกตั้ง ครบทั้ง 78 คน อายุเฉลี่ยของผู้แทนราษฎรประเภทนี้เฉลี่ยอยู่ที่ราว 40 ปี โดยอายุสูงสุดคืออายุ 63 ปี และอายุน้อยสุดคือ 23 ปี เป็นผู้ที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา 35 คน ภูมิหลังการประกอบอาชีพพบว่าส่วนใหญ่ทำอาชีพค้าขาย รองลงมาคืออาชีพทนายความ ข้าราชการประจำ และข้าราชการเบี้ยหวัด หรือเบี้ยบำนาญ อย่างไรก็ตามหากย้อนกลับไปที่พิจารณาภูมิหลังของผู้ที่มีอาชีพค้าขายบางส่วนพบว่ามิลักษณะเป็นข้าราชการมาก่อน ดังนั้นจึงพอจะให้ข้อสรุปได้ว่า ผู้แทนที่มาจาก การเลือกตั้งเกินครึ่งนั้นมีภูมิหลังมาจากกลุ่มข้าราชการ เมื่อรวมเข้ากับผู้แทนประเภทที่ 2 ซึ่งก็ล้วนแล้วมาจากกลุ่มข้าราชการ ทำให้ภาพของสภานิติบัญญัติชุดแรกของสยามเป็นกลุ่มที่ทำงานโดยข้าราชการ ซึ่งก็พอจะเข้าใจได้เนื่องจากสยามในห้วงเวลา

ดังกล่าวกลุ่มที่มีการศึกษาสูงก็คือกลุ่มข้าราชการ (ภุริ พวงศ์เจริญ, 2564, น.146) นอกจากนี้แล้วมีการเลือกตั้งครั้งนี้ยังพบว่ามีสมาชิกคณะราษฎรที่สมัครรับเลือกตั้งจำนวน 4 คน แต่ในท้ายที่สุดผลปรากฏว่าไม่มีใครสักคนที่ชนะการเลือกตั้ง ซึ่งมีการตั้งข้อสังเกตไว้ว่าอาจจะเนื่องมาจากการเลือกตั้งครั้งนี้มีความเป็นอิสระจากส่วนกลาง รัฐบาลไม่ได้เข้ามาแทรกแซง ในขณะที่อดีตผู้ก่อการคณะ ร.ศ. 130 ที่ลงเลือกตั้ง 10 คน กลับได้รับชัยชนะ 2 คน (ภุริ พวงศ์เจริญ, 2564, น.146-147)

นอกจากนี้แล้ว ในการเลือกตั้งครั้งแรกนั้นสมาชิกตระกูลเจ้าเมืองในบางจังหวัดได้เข้ามาร่วมแข่งขันด้วย และบางคนได้รับชัยชนะ ซึ่งผู้แทนราษฎรในภาคเหนือบางจังหวัดก็พบว่ามิลักษณะดังกล่าว เนื่องจากการสูญเสียอำนาจการปกครองจากกลุ่มเจ้าเมืองเนื่องจากมีระบบเทศาภิบาลเข้ามาแทนที่ ซึ่งเป็นผลมาจากการปฏิรูปการปกครองเพื่อตั้งอำนาจเข้าสู่ส่วนกลางในรัชกาลที่ 5 อย่างไรก็ตามนโยบายของรัฐบาลก็ไม่ได้ลดสถานะกลุ่มเจ้าเมืองทันทีทันใด และกลุ่มดังกล่าวยังได้สิทธิบางประการ และยังมีการตั้งเจ้าเมืองเข้าไปทำงานร่วมกับรัฐบาล เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วความไม่พอใจจากชนชั้นนำในท้องถิ่นน่าจะปรากฏไม่มากนัก กอปรกับเมื่อได้รับโอกาสทางการศึกษาตามแบบแผนสมัยใหม่ที่เอื้ออำนวย ก็ส่งผลให้คนกลุ่มนี้ยังสามารถรักษาสถานภาพทางสังคมไว้ได้ อย่างในภาคอีสานที่พระอุบลเดชประชารักษ์ (เสือ ณ อุบล) ได้ส่งหลานคือ นายสุน ณ อุบล นายเสียง ณ อุบล ไปเรียนที่กรุงเทพฯ เมื่อเป็นเช่นนี้ลูกหลานชนชั้นนำในท้องถิ่นจะกลายมาเป็นข้าราชการ และนักการเมืองหลังการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 ที่เปิดให้มีการเลือกตั้งไม่ว่าจะเป็นสมาชิกผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาเทศบาล (ดรรรัตน์ เมตตาริกานนท์, 2546, น. 116)

เมื่อย้อนกลับมาพิจารณาถึงผู้แทนราษฎรภาคเหนือทั้งหมด 9 คน ได้แก่ พระดุลยธรรมปริชาโวห์ (จังหวัดเชียงราย) อดีตผู้พิพากษาศาลจังหวัดเชียงราย หลวงศรีประกาศ อดีตทนายความและเสมียนศาลมณฑลพายัพ ร่วมกับ พระพินิจนากร ข้าราชการ (จังหวัดเชียงใหม่) จำรัส มหาวงศนันท์ (จังหวัดน่าน) วงศ์ แสนศิริพันธุ์ (จังหวัดแพร่) มีภูมิหลังอยู่ในตระกูลของผู้ครองนครแพร่ และทำอาชีพคือทำสัมปทานไม้สักทั้งจังหวัดแพร่ และจังหวัดใกล้เคียง บุญศิริ เทพาคำ (จังหวัดแม่ฮ่องสอน) อดีตนายแพทย์ของอำเภอแม่สะเรียง สร้อย ณ ลำปาง (จังหวัดลำปาง) มีภูมิหลังอยู่ในตระกูลผู้ครองนคร บุญมี ตุงคนาค (จังหวัดลำพูน) เป็นเจ้านายเชื้อสายทิพจักราทิวงศ์สืบเชื้อสายผู้ครองนครลำพูน และพัก ณ สงขลา (จังหวัดอุดรธานี) อดีตทนาย ซึ่งพอจะประเมินได้ว่าภูมิหลังด้านอาชีพ และตระกูลบางคนในกลุ่มผู้แทนราษฎรภาคเหนือชุดนี้มาไล่เรียงทำให้เห็นว่า ส่วนใหญ่แล้วมีภูมิหลังเป็นข้าราชการ และส่วนใหญ่อยู่ในสายงานทางกฎหมาย อดีตนายแพทย์ และบางคนสืบเชื้อสายจากตระกูลผู้ครองนครทางภาคเหนือ ซึ่งก็ถือได้ว่าคนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มชนชั้นกลาง หรือชนชั้นนำในสังคมท้องถิ่น แต่

อย่างไรก็ตามในเชิงสถานการณ์ก่อนที่จะได้รับเลือกตั้ง พบว่าบางคนในกลุ่มนี้มีสายสัมพันธ์อันดีกับกลุ่มคณะราษฎรมาก่อน เพราะหลวงศรีประกาศ และฟัก ณ สงขลา นั้นเคยดำรงตำแหน่งกรรมการบริหารสมาคมคณะราษฎรในสาขาของจังหวัดของตนก่อนที่จะลงเลือกตั้ง (ฎริ พงศ์เจริญ, 2564, น.116)

3. บทบาทในการเผยแพร่ระบอบการเมืองใหม่

ผู้แทนราษฎรเป็นผลผลิตของการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 ที่ทำให้คนกลุ่มนี้เข้ามามีบทบาททางการเมือง จากแต่เดิมที่พื้นที่ทางการเมืองไม่เคยเปิดให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ ด้วยเหตุนี้แล้ว ในช่วงเวลาที่สยามกำลังเปลี่ยนผ่านนี้ ผู้แทนราษฎรในฐานะคนกลุ่มใหม่ที่ได้รับโอกาสในทางการเมืองจะเข้ามามีบทบาทในการเผยแพร่ระบอบการเมืองใหม่ในแง่มุมมองของการสื่อสารกับประชาชนอันเป็นผู้สนับสนุนระบอบประชาธิปไตยที่เพิ่งก่อกำเนิดขึ้น โดยในประเด็นของการเผยแพร่ระบอบการเมืองใหม่พบว่าภายหลังปิดประชุมสมัชชาสามัญแห่งสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2476 กรมโฆษณาการได้ขอร้องให้ผู้แทนราษฎรจังหวัดนั้นๆ ช่วยทำการแสดงปาฐกถาเพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ระบอบการปกครองตามวิถีทางแห่งรัฐธรรมนูญในห้องที่จังหวัดของตน และผู้แทนราษฎรต่างยินดีรับคำขอร้องของสำนักงาน ด้วยเหตุนี้จึงได้มีการจัดทำหัวข้อปาฐกถาเพื่อแจกจ่ายแก่ผู้แทนราษฎร ให้เป็นแนวทางในการแสดงปาฐกถาโดยมีกรมโฆษณาการที่รับภารกิจที่จะต้องเผยแพร่ระบอบการปกครอง ซึ่งในสมัยนั้นหนังสือพิมพ์และวิทยุมีจำนวนยังไม่มากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ต่างจังหวัด ด้วยเหตุนี้จึงมีการส่งคนไปแสดงปาฐกถาและชี้แจง ซึ่งนักพูดส่วนหนึ่งคือเจ้าหน้าที่ของกรมโฆษณาการ ที่จะต้องเดินทางไปต่างจังหวัด และทำหน้าที่บันทึกและรายงานมายังส่วนกลาง (ดู หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2) สร. 0201. 18/ 9 เรื่อง เจ้าหน้าที่สำนักงานโฆษณาการแสดงปาฐกถา ระบอบการปกครองแบบรัฐธรรมนูญ (11 มกราคม 2477-10 ตุลาคม 2478)) มี ไพโรจน์ ชัยนาม เป็นหัวหน้าผู้รับผิดชอบ เนื่องจากดำรงตำแหน่งเป็นอธิบดีกรมโฆษณาการ นักพูดคนสำคัญในสมัยนั้น เช่น เขมชาติ บุณยรัตนพันธ์ อำพัน ตันทวรรณะ บรรเจิด กาญจนินทุ สมบุญ เหล่าวานิช ซึ่งการเดินทางสมัยนั้น “... ไม่ได้มีรถยนต์ถนนหนทางให้วิ่งไปมาได้สะดวกรวดเร็วเหมือนทุกวันนี้ คณะปาฐกเดินทางไปชายแดนตลอดริมฝั่งแม่น้ำโขง อีสาน ปักษ์ใต้ ล่องเรือที่เกี่ยวกันตามสะดวก...” (อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ นายเขมชาติ บุณยรัตนพันธ์ ณ เมรุวัดธาตุทอง กรุงเทพมหานคร วันที่ 25 กุมภาพันธ์, 2538, ไม่ปรากฏเลขหน้า)

ย้อนกลับมาพิจารณาถึงบทบาทของผู้แทนราษฎรภาคเหนือชุดแรกที่ถูกเลือกตั้งเข้ามาและได้เริ่มต้นทำหน้าที่ผู้แทนราษฎร ในบทบาทหน้าที่ที่ต้องเป็นสื่อกลางระหว่างรัฐบาลกับประชาชนในช่วงหลังการปฏิวัตินั้นพบว่า ในมิติของการสร้างความเข้าใจอันเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยนั้น รัฐบาลได้มอบหน้าที่ให้ผู้แทนราษฎรจากจังหวัดต่างๆ แสดงปาฐกถาถึง

จังหวัดตัวเองผ่านสถานีวิทยุที่สำนักงานโฆษณาการจัดให้ผู้แทนบรรยายปาฐกถาเรื่องของจังหวัดต่างๆ ซึ่งต่อมาได้มีการพิมพ์รวบรวมเป็นเล่มปรากฏว่ามีอยู่ด้วยกัน 36 จังหวัดเท่านั้น และจังหวัดในภาคเหนือนั้นก็ปรากฏว่ามีอยู่ไม่กี่จังหวัด ทว่าก็แสดงให้เห็นถึงหน้าที่และมุมมองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในฐานะผู้แทนของแต่ละท้องที่ในช่วงต้นการปฏิบัติได้อย่างดี อีกทั้งยังสะท้อนถึงการกล่าวถึงรัฐธรรมนูญอันเป็นสิ่งใหม่ในสังคม ทั้งในส่วนที่แสดงถึงความสำคัญของการมีรัฐธรรมนูญ และงานฉลองรัฐธรรมนูญที่จัดขึ้นในพื้นที่ต่างจังหวัดอันเปรียบเสมือนการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในทางการเมือง

ปาฐกถาเรื่องสภาพจังหวัดเชียงใหม่ ที่แสดงโดยผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ แสดงเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2477 ในส่วนประเด็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับระบอบใหม่นั้น ผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ได้แสดงให้เห็นถึง ระดับการศึกษาที่ประชาชนชาวเชียงใหม่ได้รับนั้นไม่แตกต่างจากชาวพระนคร เพราะรัฐบาลได้มีการตั้งโรงเรียนขึ้นมาจำนวนมาก หากจะขาดแต่เพียงระดับชั้นอุดมศึกษาเท่านั้น “... เมื่อชาวเชียงใหม่มีการศึกษาดีถึงขนาดเช่นนี้ ก็ย่อมมีความคิดเห็นไม่ผิดกับชาวพระนคร หรือชาวไทยในภาคอื่นๆ ยิ่งเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญซึ่งพวกเราพึงจะได้รับใหม่ๆ ด้วยแล้ว ชาวเชียงใหม่มีความตื่นเต้น เพราะความปลื้มใจที่ได้อยู่ภายใต้การปกครองระบอบนี้ ทุกคนเทอดรัฐธรรมนูญไว้เหนือศีรษะ ทุกคนยอมสละเลือดเนื้อ เพื่อความมั่นคงถาวรแห่งรัฐ...” (ปาฐกถาผู้แทนราษฎร เรื่อง สภาพของจังหวัดต่างๆ, 2539, น. 33) ในส่วนสุดท้ายของปาฐกถาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ได้กล่าวถึงงานระบอบใหม่และงานฉลองรัฐธรรมนูญฉบับจำลองของจังหวัดเชียงใหม่ที่จะมีขึ้น 10 ธันวาคม พ.ศ. 2477 ว่าจะมีขบวนแห่อย่างมโหฬารมีบุคคลทุกชาติทุกชั้นเข้าร่วมขบวนแห่ แห่ด้วยขบวนช้าง ม้า ล้อเลื่อน รถต่างๆ คนเดินเท้า ซึ่งจัดขบวนแห่ข้างอย่างโบราณ วันฉลองจะจัดขึ้นทั้งหมด 5 วัน โดยรวมงานฤดูหนาวเข้ามาด้วย มีการออกตลอดเดอรี มีการพนันประเภทที่ 2 มีประกวดหญิงงาม ประกวดพืชและสัตว์ ต่างๆ ในบริเวณโรงเรียนมีร้านขายของพื้นเมือง และมีมือนักเรียน มีร้านอาหาร เครื่องดื่ม และร้านเบ็ดเตล็ดต่างๆ มีมหรสพ และจะมีการลดราคาตัวรถไฟให้ประชาชน (ปาฐกถาผู้แทนราษฎร เรื่อง สภาพของจังหวัดต่างๆ, 2539, น. 37)

นายฟัก ณ สงขลา ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุดรดิตถ์ ได้แสดงปาฐกถาในวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2477 เริ่มต้นปาฐกถาด้วยการกล่าวถึงเหตุการณ์ความเคราะห์ร้ายของจังหวัดที่เกิดเหตุการณ์เครื่องบินนำรัฐธรรมนูญจำลองของจังหวัดน่านเกิดอุบัติเหตุในจังหวัดอุดรดิตถ์ ทำให้พลเมืองได้รับอันตราย ทว่าประชาชนก็กลับรู้จักชื่อจังหวัดอุดรดิตถ์จากเหตุการณ์นี้ (ปาฐกถาผู้แทนราษฎร เรื่อง สภาพของจังหวัดต่างๆ, 2539, น. 122) ในส่วนถัดมาของการบรรยายได้กล่าวถึงความเป็นมา ลักษณะภูมิประเทศ และการเป็นอยู่ของประชาชนในจังหวัดเอกเช่นเดียวกันกับจังหวัดเชียงใหม่ ในส่วนสุดท้ายของการบรรยายนั้น ฟัก ณ สงขลา ได้บรรยายถึงการจัดงาน

ฉลองรัฐธรรมนูญว่า

“... เนื่องในงานวันที่ระลึกรัฐธรรมนูญประจำปี ประชาชนชาวอุตรดิตถ์ต่างก็พากันรำเรงเบิกบานในอันที่ได้มีโอกาสร่วมกันปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์แห่งชาติได้เต็มที่ โดยมีข้อกีดกันขัดขวาง ซึ่งความรู้สึกนี้ได้อัดอั้นอัดอั้นมานานนักหนาจนกระทั่ง วันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 ความอัดอั้นจึงได้คลายสูญไปจนสิ้นเชิง วันที่ 10 ธันวาคม นี้เป็นวันคล้ายเมื่อสองปีก่อนนั้น และในโอกาสเดียวกันรัฐธรรมนูญฉบับจำลองสำหรับประจำไว้ ณ อุตรดิตถ์เพื่อให้ประชาชน ได้อาศัยเตือนใจระลึกถึงหน้าที่ ก็ได้มาประดิษฐานอยู่ ณ จังหวัดนี้ ความปลื้มปิติเกิดขึ้นถ้วนหน้า ข้าพเจ้าแน่ใจนักหนาว่า ชาวอุตรดิตถ์ทั้งหลายพร้อมอยู่เสมอในอันที่จะบำเพ็ญกรณียกิจ และพร้อมอยู่เสมอที่จะพลีกายพลีใจเพื่อชาติ เช่นเดียวกับเพื่อนพี่น้องชาวสยามทั้งหลาย ...” (ปาฐกถาผู้แทนราษฎร เรื่อง สภาพของจังหวัดต่างๆ, 2539, น. 126-127.

ปาฐกถาเรื่องการเป็นอยู่ในจังหวัดลำพูน บรรยายโดย บุญมี ดุงคนาค ผู้แทนราษฎร จังหวัดลำพูน ในวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2477 เนื้อหาการบรรยายมุ่งไปที่การแนะนำให้รู้จักสภาพภูมิประเทศ อากาศ ประชากร และลักษณะทั่วไปของจังหวัดลำพูน (ปาฐกถาผู้แทนราษฎร เรื่อง สภาพของจังหวัดต่างๆ, 2539, น. 150-163) แต่ไม่ได้กล่าวถึงระบอบการเมืองแบบใหม่หรือเชิญชวนให้ประชาชนทำกิจกรรมใดๆ ซึ่งแตกต่างจากสองจังหวัดที่ผู้แทนราษฎรมีการบรรยาย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนสุดท้ายที่ปรากฏหลักฐานว่าเคยแสดงปาฐกถาคือ นายบุญศิริ เทพาคำ ผู้แทนราษฎรจังหวัดแม่ฮ่องสอน เนื้อหาปาฐกถาเรื่องการเป็นอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่แสดงเมื่อวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2477 เนื้อหาส่วนแรกของปาฐกถากล่าวถึงความเป็นมาของจังหวัดแม่ฮ่องสอนเฉกเช่นเดียวกัน แต่ความน่าสนใจของปาฐกถาของนายบุญศิริ เทพาคำนี้ มีความแตกต่างจากผู้แทนราษฎรก่อนหน้าที่แสดงปาฐกถา คือ แทนที่จะบรรยายถึงจังหวัดของตนในแง่ดีเช่นเดียวกับจังหวัดอื่นๆ แต่กลับบรรยายถึงความไม่เจริญและเสื่อมโทรมและไม่พัฒนาของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ในส่วนต้นของการบรรยายความเป็นมาของจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้น นายบุญศิริ เทพาคำ ได้เชื่อมโยงความเป็นมาของจังหวัด พร้อมทั้งกล่าวว่า

...จนบัดนี้เรื่อนามของจังหวัดนี้ได้แสดงออกมาให้มหาชนทั้งหลายสนใจและรู้จักได้ดีนั้น ข้าพเจ้าคิดว่าเนื่องมาจากนักโทษการเมือง ที่รัฐบาลได้ส่งไปประจำจังหวัดนี้ เพราะเป็นนักการเมืองอันรัฐบาลไม่พึงปรารถยานั่นเอง เป็นผู้กระจายชื่อเสียงขึ้น โดยทำให้ปรากฏตัวหนังสือตัวใดๆ ขึ้นบนหน้าหนังสือพิมพ์ แทบทุกฉบับ ทั้งนี้ข้าพเจ้าขอขอบใจบรรดาผู้ที่กล่าวมาแล้วนั้นด้วย ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นคนใช้โดยตรงของคณะราษฎรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน...” (ปาฐกถาผู้แทนราษฎร เรื่อง สภาพของจังหวัดต่างๆ, 2539, น. 164-165)

.... ส่วนทางพรรคก็มีมากกว่าที่อื่น ดังนั้นจึงได้มีศาลอำเภอไว้ด้วย แต่ไม่มีผู้พิพากษาอยู่ประจำ ตามปกติประจำอยู่ศาลจังหวัด ภายใน 1 ปีจะเดินทางมายังศาลอำเภอแม่สะเรียงปีละ 2 ครั้ง นับว่าเป็นการหมดเปลืองค่าพาหนะเดินทางให้ท่านผู้พิพากษาไปๆ มาๆ ไม่ใช่บ่อย ยิ่งในยามโรคกิจตกต่ำเช่นนี้ ด้วยแล้ว นับว่าไม่ต้องด้วยกาลสมัยเป็นอย่างยิ่ง แต่อะไรก็ตามไม่สำคัญเท่าการทนทุกข์ทรมานราษฎรผู้ต้องหาคดี ซึ่งจักต้องถูกคุมขังอยู่ในระหว่างไต่สวนตั้งหลายๆ เดือน นับว่าเป็นการเดือดร้อนแก่ครอบครัวและตัวของผู้ต้องหาเป็นอันมาก ถ้าผู้ต้องหาดีนั้นเกิดเป็นคดีที่ไม่มีมูล ก็ต้องถูกกินเปล่าเสียแล้วหลายเดือน (ปาฐกถาผู้แทนราษฎร เรื่อง สภาพของจังหวัดต่างๆ, 2539, น. 167-168)

... การคมนาคมไม่สะดวก เพราะภูมิประเทศเต็มไปด้วยป่า และเขาดังได้กล่าวมาแล้วแต่ต้น มีการไปรษณีย์และการโทรเลข โทรศัพท์ แต่ใช้ไม่มีใครจะได้ในฤดูฝน... ส่วนเจ้าหน้าที่สำหรับดูแลก็มีน้อยเต็มที่ไม่สมกับภูมิประเทศ... การคมนาคมถ้าจะเทียบเคียงกับเพื่อนบ้านใกล้เคียงกันแล้วน่าจะของเขาไม่เลวเลย เพราะของเขามีถนนหนทางสะดวก รถยนต์โดยสารแล่นไปได้ตามถนนบนเขาสูงๆ แต่ทางบ้านเราก็นานนักที่จะมีเช่นนั้น... (ปาฐกถาผู้แทนราษฎร เรื่อง สภาพของจังหวัดต่างๆ, 2539, น.167-168)

เท่าที่ค้นคว้าปาฐกถาที่แสดงโดยผู้แทนราษฎรภาคเหนือนั้นมีข้อสังเกตว่าปาฐกถาที่แสดงในปี พ.ศ. 2477 นั้น เริ่มต้นที่การประชาสัมพันธ์เรื่องภายในจังหวัดของตน และมักจะอธิบายเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมงานฉลองรัฐธรรมนูญที่จะจัดขึ้นในเดือนธันวาคม แต่ก็มีข้อสังเกตว่าผู้แทนราษฎรจังหวัดแม่ฮ่องสอน อย่าง บุญสิริ เทพาคำ กลับบรรยายถึงจังหวัดของตนในแง่มุมที่ไม่ใช่จังหวัดที่ได้รับการพัฒนาเมื่อเปรียบเทียบกับเนื้อหาปาฐกถาของผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ที่มีการพูดถึงท้องที่ของตนในแง่มุมที่เป็นจังหวัดที่มีการพัฒนาเท่าเทียมกับพระนคร ซึ่งก็เป็นข้อเท็จจริงที่ว่าจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้นห่างไกลจากความเจริญและไม่ใช่ว่าหัวเมืองใหญ่อย่างจังหวัดเชียงใหม่จะเป็นสาเหตุที่ทำให้การแสดงปาฐกถาออกมาในรูปแบบดังกล่าว ยิ่งไปกว่านั้น ความน่าสนใจคือผู้แทนจังหวัดแม่ฮ่องสอนกล่าวถึงกลุ่มนักโทษทางการเมืองที่ถูกเนรเทศไปอยู่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่ไม่ได้รับความสะดวกในแง่ของการพิจารณาคดี ซึ่งกลุ่มนักโทษเหล่านั้นถือว่าเป็นฝ่ายตรงข้ามกับกลุ่มผู้นำใหม่ แต่กลับถูกนำมากล่าวถึงและเรียกร้องประโยชน์บางประการให้แก่กลุ่มดังกล่าวนี้ ก็น่าจะเป็นจุดที่ทำให้เห็นว่า ผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 จังหวัดนี้ไม่ได้มีทัศนคติไปทางเดียวกันกับกลุ่มรัฐบาลที่ได้ส่งนักโทษไปยังต่างจังหวัดห่างไกล อย่างจังหวัดแม่ฮ่องสอน หรือจังหวัดเชียงใหม่ก็มีการเนรเทศนักโทษการเมืองให้ไปฟาร์มกาศัยที่จังหวัดเชียงใหม่ ดังที่มีหลักฐานอันเป็นจดหมายจากพระยาวิบูลย์สุนทรในปี พ.ศ. 2479 ที่ขออนุญาตกลับเข้ามาอยู่กรุงเทพมหานคร หลังจากที่ถูกกำหนดเขตให้ฟาร์มกาศัยที่จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติจัดการป้องกันรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2476

แต่ท้ายที่สุดก็ไม่ได้รับการอนุญาตให้กลับมาพำนักที่กรุงเทพมหานคร (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร.0201.8/80 เรื่อง พระยาวินิยสุนทร (พ.ศ. 2479))

ไม่ใช่แต่เพียงการแสดงปาฐกถาที่ผู้แทนราษฎรได้แสดงผ่านทางวิทยุ หรือต้องไปแสดงตามพื้นที่ของตัวเอง แต่ยังพบว่ามีการขอพิมพ์หนังสือประเภทปาฐกถาในการเผยแพร่แก่ประชาชน อย่างเช่น หลวงศรีประกาศผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ ได้หารือกับรัฐบาลว่าต้องการพิมพ์ปาฐกถาในการเผยแพร่รัฐธรรมนูญเป็นภาษาพื้นเมือง เพื่อแจกจ่ายให้ประชาชน ซึ่งทางรัฐบาลเห็นว่าเรื่องดังกล่าวนี้เป็นเรื่องที่ดี และไม่ขัดข้อง จึงได้ขอให้ข้าหลวงประจำจังหวัดเชียงใหม่อนุญาตให้หลวงศรีประกาศดำเนินการเรื่องนี้ตามกฎหมาย (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร.0201.8/57 เรื่อง หลวงศรีประกาศ (พ.ศ. 2477))

ในฐานะผู้แทนราษฎรของหลวงศรีประกาศนี้พบว่าเขายังเป็นสื่อกลางในการติดต่อรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยกับประชาชน ซึ่งก็คือ นายแพทย์ยงฮั้ว ชั่วเจริญพงศ์ ที่ได้แต่งหนังสือว่าด้วยอนามัยแผนใหม่ การบริโภคอาหารที่ถูกส่วนที่เป็นประโยชน์แก่ชายหญิง เพื่อให้มีสุขภาพแข็งแรง หลวงศรีประกาศเห็นว่าหนังสือเล่มนี้ดีและมีประโยชน์มาก ประกอบกับหนังสือประเภทนี้ยังไม่แพร่หลาย และไม่เป็นการเปลืองทรัพย์แต่อย่างใด ถ้ากระทรวงจะพิมพ์แจกจะเป็นประโยชน์แก่พลเมืองอย่างยิ่ง แต่อย่างไรก็ตามในหนังสือราชการที่เป็นการขอความความอนุเคราะห์นั้น กรมสาธารณสุขกลับเห็นว่าหนังสือเล่มดังกล่าวนี้ไม่เหมาะที่จะพิมพ์แจกประชาชน เนื่องจากเป็นเรื่องเกี่ยวกับวิชาการ และเหมาะกับเจ้าหน้าที่ และผู้ที่ได้รับการศึกษาระดับสูง โดยมากก็ได้รับหนังสือแถลงการณ์สาธารณสุขอยู่แล้ว และได้ทราบที่นายแพทย์ยงฮั้วได้พิมพ์หนังสือที่กล่าวมาแจกให้ผู้สนใจเป็นส่วนตัวไปแล้วบางส่วน แม้ว่าหนังสือประเภทดังกล่าวจะไม่ใช่หนังสือประเภทที่มุ่งอธิบายเรื่องทางการเมือง แต่ก็พอจะเห็นได้ว่าเมื่อมีผู้แทนราษฎรแล้ว ผู้แทนบางคนก็ได้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางติดต่อเรื่องราวต่างๆ ของประชาชนกับรัฐบาล

ในประเด็นเรื่องการพิมพ์หนังสือเพื่อเผยแพร่ระบอบใหม่นี้ มีข้อสังเกตว่า น่าจะเป็นประเด็นที่แพร่หลายในหมู่ผู้แทนราษฎรในยุคนั้นที่ไม่ใช่เพียงการขอจัดพิมพ์หนังสือเพื่อเผยแพร่ระบอบใหม่ในรูปแบบของการแปลมาเป็นภาษาท้องถิ่นเพื่อให้ประชาชนตามท้องถิ่นของตนสามารถเข้าใจได้ หากแต่ยังมีผู้แทนราษฎรคนอื่นๆ ที่ขออนุญาตจัดพิมพ์หนังสือประเภทนี้ เช่น นายดาบเทียม ศรีพิสิฐ ผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 จังหวัดนครปฐม ได้จัดพิมพ์หนังสือเรื่องรัฐธรรมนูญเทียบพระพุทธรูปศาสนา โดยที่มีหม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ เป็นผู้ตรวจเนื้อหา โดยหนังสือดังกล่าวนี้จะพิมพ์แจกกลุ่มผู้แทนราษฎร และข้าราชการเพื่อใช้ในการอบรมประชาชน โดยให้สำนักงานโฆษณาการช่วยเผยแพร่ ในหลักฐานชิ้นดังกล่าวมีการบันทึกจำนวนของหนังสือที่แจกจ่ายไปตามหน่วยงานราชการต่างๆ และนายดาบเทียม ศรีพิสิฐ ยังแจ้งความประสงค์ว่าต้องการให้มีการแจกจ่ายไปที่ธรรมการจังหวัด เจ้าคณะจังหวัด ข้าราชการในสำนักงานเลขานุการ

สภาผู้แทนราษฎร กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี และสำนักงานโฆษณาการ (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ.สร.0201.8/58 เรื่อง นายคาบเทียม ศรีพิสิฐ (พ.ศ. 2477))

นอกจากนี้แล้วในมิติของกระบวนการเผยแพร่และสร้างความเข้าใจต่อระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นนับตั้งแต่ช่วงที่สถานการณ์ทางการเมืองสยามเกิดความตึงเครียดขึ้นในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2476 และจะเห็นได้ວ່านับตั้งแต่ช่วงเวลาดังกล่าวบรรยากาศของการเผยแพร่ระบอบการเมืองใหม่นี้ก็คึกคักไม่ว່จะเป็นการแสดงปาฐกถา หรือการจัดพิมพ์หนังสือ ยิ่งไปกว่านั้นภายใต้บรรยากาศดังกล่าวนี้ จำรัส มหาวงศนันท์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดน่าน ได้เขียนจดหมายถึงคณะรัฐมนตรี โดยมีข้อเสนอให้ผู้แทนราษฎรแต่ละท้องที่ “อัญเชิญ” รัฐธรรมนูญไปยังจังหวัดของตน หลังจากสิ้นวาระสมัยประชุมสภาฯ ส่วนหนึ่งในจดหมายได้กล่าวไว้ว่า

ครั้งรัฐบาลเก่า เมื่อมีกระแสพระบรมราชโองการแลสารตราเจ้าพระยาจักรีมีไปถึงเจ้านายประเทศราชก็ย้งทำพิธีแห่แหนมีตำรวจนำกระทำความเคารพ มาเทียบกับสมัยนี้ไม่มีอะไรจะมีเกียรติสูงไปยิ่งกว่ารัฐธรรมนูญ เมื่อรัฐบาลจะให้เคารพรัฐธรรมนูญ... จะกรุณาโปรดสั่งข้าหลวงประจำจังหวัด ปกปาวแก่กำนันผู้ใหญ่บ้าน ราษฎรผู้แทนตำบล ตั้งกระบวนรับรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นหัวใจของชาติ... เป็นนโยบายจงใจราษฎรให้มีความเคารพแลรู้สึกว่รัฐธรรมนูญมีประโยชน์ แก่ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ แลราษฎรอย่างไร (กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม, 2560)

ในระยะต่อมาเขาได้เขียนจดหมายซ้ำโดยครั้งนี้เขาได้เรียนขอ “รัฐธรรมนูญจำลอง” ที่มีลักษณะเป็นสมุดข่อย เพื่ออัญเชิญไปยังศาลากลางจังหวัด โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนใช้ยึดเหนี่ยวและยังเป็นการเผยแพร่รัฐธรรมนูญที่มีลักษณะเป็นนามธรรมนุญ มาสู่วัตถุที่เป็นสิ่งแสดงถึงระบอบการเมืองใหม่ที่มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด ในท้ายที่สุดรัฐบาลได้คล้อยตามความคิดดังกล่าว จึงได้มีการนำเอา “รัฐธรรมนูญจำลอง” ไปประดิษฐานตามต่างจังหวัด โดยมีหลวงวิจิตรวาทการ ในฐานะเลขาธิการสมาคมคณะรัฐธรรมนูญและอธิบดีกรมศิลปากรเป็นผู้ดูแลเรื่องดังกล่าว และมีการประสานงานกับปรีดี พนมยงค์ ในการออกแบบซึ่งได้จัดทำออกมาเป็นสมุดไทยลงรักปิดทอง วางบนพาน 2 ชั้น โดยใช้ช่างฝีมือของกรมศิลปากรจำนวน 70 ชุด แจกจ่ายไปตามจังหวัดต่างๆ จำนวน 69 ชุด และนำไปประดิษฐานในบริเวณศาลากลาง และอีก 1 ชุด สำหรับสมาคมคณะรัฐธรรมนูญ ณ พระราชอุทยานสราญรมย์ ซึ่งเป็นที่ทำการของสมาคมดังกล่าว ซึ่งในประเด็นนี้ก็ชี้ให้เห็นว่าผู้แทนราษฎรภาคเหนือบางคนมีความกระตือรือร้นที่จะนำเสนอวิธีการสื่อสารถึงความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้น และสิ่งที่นำเสนอได้ทรงอิทธิพลต่อการดำเนินนโยบายรัฐบาลคณะราษฎรในเชิงการสื่อสารกับประชาชนจากที่มีการจำลองรัฐธรรมนูญและส่งไปประดิษฐานตามต่างจังหวัด

แต่อย่างไรก็ดี ในมิติของการขอให้ผู้แทนราษฎรออกไปทำหน้าที่เป็นสื่อกลางเพื่อประชาสัมพันธ์แก่ประชาชน ผู้วิจัยได้พบว่าในท้ายที่สุดแล้วได้ปรากฏจุดหมายจากปลัดกระทรวงมหาดไทยที่มีต่อผู้แทนราษฎรจังหวัดน่านในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2479 เนื่องจากเขาได้เขียนจุดหมายฉบับหนึ่งถึงปลัดกระทรวงมหาดไทย เพื่อขอให้มีการอำนวยความสะดวกในการที่จะไปเผยแพร่รัฐธรรมนูญ จึงขอให้แจ้งแก่ข้าหลวงประจำจังหวัดน่าน เพื่อป้องกันความเข้าใจผิด ความในจุดหมายของปลัดกระทรวงมหาดไทยมีความว่า

...กระทรวงมหาดไทยได้พิจารณาเห็นว่า การที่ผู้แทนราษฎรจะออกไปพบปะกับราษฎร และแสดงปาฐกถาเผยแพร่รัฐธรรมนูญ คงไม่มีผู้ใดเข้าใจผิดเป็นอย่างอื่น เพราะเป็นหน้าที่ของผู้แทนราษฎรโดยแท้จริงอยู่แล้ว ประกอบกับเวลานี้ใกล้จะถึงกำหนดการเลือกตั้งครั้งต่อไป ถ้าจะสั่งการไปตามที่ขอร้อง อาจมีข้อกล่าวหาว่าทางราชการเข้าร่วมมือช่วยเหลือเพื่อให้สำเร็จในการเลือกตั้งนี้ น่าเป็นได้... (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, มท. 2.2/40 เรื่อง ผู้แทนราษฎรจังหวัดน่านจะออกไปแสดงปาฐกถาเผยแพร่รัฐธรรมนูญแก่ราษฎรในท้องที่จังหวัด เพื่อป้องกันการเข้าใจผิด)

เมื่อกล่าวมาถึงตรงนี้ซึ่งเป็นช่วงปลายทศวรรษ 2470 จะพบว่าหลังจากที่รัฐบาลได้มอบหมายให้กลุ่มผู้แทนราษฎรทำหน้าที่เผยแพร่อุดมการณ์ระบอบใหม่ ซึ่งเต็มไปด้วยความคึกคักไม่ว่าจะเป็นการแสดงปาฐกถา หรือจัดพิมพ์หนังสือก็ตาม แต่เมื่อล่วงเข้าสู่ช่วงปลายทศวรรษ 2470 ปรากฏว่าได้มีการสั่งระงับไม่ให้ผู้แทนราษฎรไปแสดงปาฐกถา ซึ่งคาดว่าน่าจะมาจากการไปแสดงปาฐกถาแล้ววิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลไปด้วย หรืออาจจะมีการแสดงปาฐกถาไม่อยู่ในรูปแบบที่รัฐบาลต้องการจึงนำไปสู่การสั่งระงับ และให้เฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากกรมโฆษณาการออกไปแสดงปาฐกถา ซึ่งก็แสดงให้เห็นว่าในอีกด้านหนึ่งหลังจากที่สยามได้มีผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งที่มีหน้าที่ส่วนหนึ่งต้องเผยแพร่ระบอบใหม่ แต่ในระยะต่อมากลับไม่เป็นไปในรูปแบบที่รัฐบาลต้องการ ด้วยเหตุนี้การสั่งระงับก็เป็นการแสดงให้เห็นว่ามีความพยายามควบคุมการเผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมืองอยู่บ้าง

4. บทบาทผู้แทนราษฎรภาคเหนือชุดแรกในระบบรัฐสภา

ในมิติของของบทบาทผู้แทนราษฎรภาคเหนือชุดแรกในระบบรัฐสภา ในงานวิจัยนี้ได้ตั้งคำถามว่าคนกลุ่มนี้ได้ไปทำหน้าที่ในสถานิติบัญญัติอย่างไรบ้าง ได้สะท้อนความเดือดร้อนและความต้องการของประชาชนอย่างไรบ้าง ซึ่งในงานวิจัยนี้ได้ทำการค้นคว้าจากรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรที่ผู้แทนราษฎรภาคเหนือนี้มีบทบาทในการร่วมเสนอในบางประเด็นที่น่าสนใจและได้เลือกนำเสนอบางประเด็นเพื่อให้เห็นมิติทางบทบาทของผู้แทน

ราษฎรภาคเหนือเมื่อเข้าไปทำงานในระบบรัฐสภา ซึ่งจากการค้นคว้าพบว่ามีบางพระราชบัญญัติที่ผู้แทนราษฎรภาคเหนือสนับสนุนนโยบายอันมาจากฝ่ายคณะราษฎรเนื่องจากเห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อประชาชน และบางพระราชบัญญัติคนกลุ่มนี้ก็ได้อพยพมาช่วยกันผลักดันเพราะเห็นว่าเป็นปัญหาเฉพาะของประชาชนภาคเหนือดังกล่าวต่อไปข้างหน้า หรือแม้กระทั่งความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับเรื่องร้องเรียนมา บางคนคลในกลุ่มนี้ก็นำเรื่องเข้ามาเสนอในรัฐสภาเพื่อผลักดันให้เกิดการแก้ไข

การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญภายหลังการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 คือมีการเสนอร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และการเมือง พุทธศักราช 2476 เข้าสู่สภา ร่างดังกล่าวนี้รัฐบาลได้เสนอเป็นการด่วนคู่มากับเรื่องพระราชบัญญัติอากรมฤตก ซึ่งกฎหมายดังกล่าวนี้มีการถกเถียงอย่างกว้างขวางเมื่อนำเข้าสู่การพิจารณาในสภา และจะนำไปสู่ปัญหาดังกล่าวต่อไปข้างหน้า ย้อนกลับมาที่ร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นั้น หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ ได้ชี้แจงถึงสาเหตุที่รัฐบาลเสนอเป็นการด่วนนั้นเนื่องจาก

...ความประสงค์ของรัฐบาลในวันนี้ มีเพียงขอให้สภาฯ พิจารณารับหลักการในร่างพระราชบัญญัตินั้น ว่าสมควรจะรับหรือไม่เพื่อที่จะให้การปรึกษาดำเนินไปโดยรวดเร็ว ขอให้บรรดาสมาชิกต่างๆ หรือขอให้ที่ประชุมนี้ตั้งกรรมาธิการวิสามัญชุดหนึ่ง ซึ่งทางรัฐบาลเห็นว่าถ้าได้กรรมาธิการวิสามัญชุดหนึ่ง ซึ่งทางรัฐบาลเห็นว่าถ้าได้กรรมาธิการวิสามัญ ซึ่งเป็นผู้ที่ร่างพระราชบัญญัตินี้เองแล้วจะทำให้การปรึกษาหารือดำเนินไปได้โดยเรียบร้อย...” (รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 12 (สมัยสามัญ) 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2476, น. 619)

การชี้แจงเรื่องหลักการพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และรัฐสภาพร้อมกันรับหลักการดังกล่าว แต่ได้มีการถกเถียงเรื่องรายชื่อกรรมาธิการที่จะเข้ามาทำหน้าที่ร่างพระราชบัญญัติ ในกระบวนการร่างพระราชบัญญัตินั้น หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ ทรงอธิบายไว้ตอนหนึ่งว่า “...อันที่จริงผู้ร่างนี้คือ หลวงประดิษฐฯ ข้าพเจ้าเองกับ ดร.เดือน เป็นผู้ทั้งคู่เป็นครั้งเป็นคราวเท่านั้นเอง ในการเสนอชื่อทั้ง 3 คนนี้ ก็เป็นผู้ที่เคยได้ตรวจร่างนี้มาแล้ว...” (รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 12 (สมัยสามัญ) 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2476, น. 624) ซึ่ง สร้อย ณ ลำปาง ผู้แทนราษฎรจังหวัดลำปางเห็นด้วยกับรายชื่อทั้ง 3 ที่เสนอขึ้นมา ส่วนพระพิณิจนากกร เสนอชื่อทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี หากแต่เจ้าตัวขอถอนชื่อตนออก ...” (รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 12 (สมัยสามัญ) 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2476, น. 625-626)

ในท้ายที่สุดสมาชิกสภาได้มีมติขอเพิ่มชื่ออีก 2 คน ได้แก่ หลวงวรนิติปริชา ผู้แทนราษฎรสกลนคร ได้เสนอพระเจียมวิรัชชพากย์ และขุนสุนทรวิเทศศึกษากรผู้แทนราษฎรสมุทรสาคร

เสนอชื่อพระสารสาสน์ประพันธ์ (รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 12 (สมัยสามัญ) 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2476, น. 626) จำต้องกล่าวว่าในห้วงปีแรกหลังการเลือกตั้งนี้การผ่านพระราชบัญญัติเพื่อก่อตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง ที่ปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้ที่มีบทบาทร่าง ถือเป็นผลงานที่สำคัญของคณะราษฎรก็ว่าได้ อย่างไรก็ตามเมื่อผู้วิจัยได้ลองพิจารณารายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร กลับพบว่าผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งนั้นมีบทบาทอย่างมากในการสนับสนุน เสนอประเด็นต่างๆ และคัดค้าน ซึ่งจากการค้นคว้านี้พบว่าพระพิณิจนากร และสร้อย ณ ลำปาง มีบทบาทในการประชุมสภาอยู่ในระดับหนึ่ง

อย่างไรก็ตามในปีแรกของรัฐบาลนี้สังเกตเห็นว่าในรัฐสภามีการพิจารณาพระราชบัญญัติอากรมฤตกอยู่หลายครั้งด้วยกัน และแต่ละครั้งเต็มไปด้วยความขัดแย้ง ระยะต่อมาประธานสภาคือเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีได้ลาออกจากตำแหน่งทั้งประธานสภา และสมาชิกสภาโดยอ้างปัญหาสุขภาพ จนต้องมีการเลือกประธานสภาขึ้นใหม่อีกครั้งในปลายเดือนกุมภาพันธ์ ซึ่งหลวงวิจิตรวาทการได้ตั้งข้อสงสัยการลาออกครั้งนี้ว่า “... เมื่อเราพิจารณาดูไต่ถามกับการบอกลาของท่านแล้วไม่สมกันเลย เหตุนี้ข้าพเจ้านึกว่าคงมีเหตุอะไรสักอย่างหนึ่งเป็นแน่ จะทำความลำบากให้แก่ท่านเปล่าๆ...” (รายงานการประชุมผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 17 (สมัยสามัญ) 26 กุมภาพันธ์ 2476, น. 949) เมื่อจะต้องเลือกประธานสภาขึ้นใหม่อีกครั้งก็มีข้อถกเถียงระหว่างผู้ที่เห็นว่าควรให้รองประธานทำหน้าที่ไปก่อน กับผู้ที่เห็นว่าควรเลือกประธานสภาใหม่ตั้งแต่เดี๋ยวนี้ ดังที่หลวงวิจิตรวาทการ ให้ความเห็นว่า

...ขอให้ระลึกถึงเกียรติยศของผู้แทนราษฎรซึ่งราษฎรเลือกมา และที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เลือกเรา... เราไม่มีประธานเราตั้งไม่ได้เช่นนี้ ทั้งราษฎรนี้และทั้งนานาประเทศเขาจะแลเห็นอย่างไร เขาก็แลเห็นว่าผู้แทนอีก 150 คน ใช้ไม่ได้ นอกจากเจ้าคุณธรรมศักดิ์แล้ว ดูสภาฯ เราจะไม่เป็นสภาฯ ได้เสียทีเดียว หรือ... (รายงานการประชุมผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 17 (สมัยสามัญ) 26 กุมภาพันธ์ 2476, น. 951)

เมื่อถึงคราวต้องเสนอรายชื่อนี้หลังจากมีข้อถกเถียงกันในสภา พระพิณิจนากรผู้แทนราษฎรเชียงใหม่ได้เสนอให้ปรีดี พนมยงค์ เป็นประธานสภา แต่จำรัส มหาวงศ์นันท์ ได้เสนอพระยาศรยุทธเสนี ทว่ากลับดำรงตำแหน่งกรมเจ้าท่า ซึ่งเป็นตำแหน่งราชการ จึงนำไปสู่การซักถามและถกเถียงในที่ประชุม เนื่องจากเกรงว่าหากให้ข้าราชการมาทำหน้าที่ประธานสภาแล้วในท้ายที่สุดหากต้องชี้ขาดเรื่องใดแล้วอาจจะเข้าข้างฝ่ายรัฐบาล เช่น มงคล รัตนวิจิตรผู้แทนราษฎรนครศรีธรรมราช ได้คัดค้านการเสนอชื่อพระยาศรยุทธเสนี ด้วยเหตุผลที่ว่า

...ความรู้สึกของบุคคลทั่วไป นอกจากพวกเราแล้วคนอื่นอีก 12 ล้านจะรู้สึกอย่างไร ในการที่ประธานของเราอยู่ในราชการประจำ อีกประการหนึ่งในการที่รัฐบาลแถลงว่า ประธานสภา กับราชการไม่น่าจะขัดกัน คือควรจะเป็นได้ แต่ข้าพเจ้ารู้สึกว่ เพื่อจะ ช่วยความมั่นคงของรัฐบาลต่อไป คืออย่าให้ประธานสภา ไปเกี่ยวข้องกับรัฐบาลเลย... (รายงานการประชุมผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 17 (สมัยสามัญ) 26 กุมภาพันธ์ 2476, น. 985)

ต่อมามีผู้เสนอชื่อ เนตร พูนวิวัฒน์ หากแต่เจ้าตัวได้ขอถอนตัว เช่นเดียวกันกับ พระยาเสนาภิมุข ผู้แทนราษฎรนครราชสีมาที่ประกาศถอนตัวเช่นกัน และมีผู้เสนอชื่อ ได้ ปาณิกบุตร แต่ก็ได้ประกาศถอนตัวเช่นกัน จนในที่สุดจึงต้องทำการลงคะแนนลับเนื่องจาก ในที่ประชุมได้เถียงกันมาก พร้อมทั้งมีการถอนตัวเสมอ รวมไปถึงใช้เวลาไปกับเรื่องนี้ถึง 3 ชั่วโมง จนสุดท้ายที่ประชุมได้ลงมติให้พระยาศรยุทธเสนี 96 เสียง เจ้าพระยาศรีธรรมธิเบศ 14 เสียง พระสุธรรมวินิจฉัย 11 เสียง บัทรเสีย 3 ใบ

หลังจากลงมติเลือกประธานสภาเรียบร้อยแล้ว ในวันดังกล่าวรัฐบาลได้เสนอพระราชบัญญัติ คຸ້ມໂຫສໃນການປຣາບກບູ ພຸທຣັກຣາຊ 2476 เพื่อจะแก้ความสงสัย ให้ความคุ้มครองผู้ที่มีหน้าที่อันสุจริตในการปราบกบฏ ซึ่งในที่ประชุมได้ถกเถียงกันอย่างมาถິงพระราชบัญญัตินี้ มีทั้งยืนยันจะรับหลักการ และขอให้เลื่อนการพิจารณาไปก่อน พระพินิจนาคกร ผู้แทนราษฎร เชียงใหม่ ได้แสดงทัศนคติว่าขอให้เลื่อนการรับหลักการไปก่อน ต่อที่ประชุมในประเด็นเรื่องนี้ว่า

...ข้าพเจ้าไม่ยากพูดในเรื่องนี้ ถ้าพูดแล้วอาจจะถูกหาว่าเป็นกบฏก็ได้ เมื่อถูกกล่าวหาว่าเป็นกบฏแล้ว เบี้ยบำนาญนั้นก็หมดไป ก่อนที่จะกราบเรียนต่อสภา ข้าพเจ้าขอให้ เข้าใจว่าไม่ใช่พวกกบฏ และไม่มีใจคิดกบฏต่อรัฐบาลประชาธิปไตยเลย... ที่จริงเมื่อ รัฐบาลทำการปราบกบฏ ข้าพเจ้ามีความยินดีจนน้ำตาไหล แปลว่าปลาบปลื้มเหลือเกิน แต่ เมื่อเห็นการกระทำของรัฐบาลซึ่งข้าพเจ้าได้เข้ามากรุงเทพฯ แล้ว ความยินดีนั้น กลับเสียใจ กล่าวคือ เราจับคนตั้ง 500-600 คนแล้วขังไว้นาน เราไม่ค่อยจะรีบฟ้องร้องอะไร เราทำงานล่วงเวลาก็ดี คือทำทั้งกลางคืนก็ดี เราจะทำได้โดยเร็ว แต่เมื่อเราทำ ไม่เร็ว ผู้ที่ต้องจับคุมขังซึ่งถูกจับโดยฐานสงสัยจะรู้สึกอย่างไร แต่ข้าพเจ้าขอกราบเรียนว่า ข้าพเจ้าไม่มีพวกพ้องเป็นกบฏเลย... (รายงานการประชุมผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 17 (สมัยสามัญ) 26 กุมภาพันธ์ 2476, น. 1030)

การแสดงความคิดเห็นดังกล่าวนี้ได้ถูกผู้เข้าร่วมประชุมทักท้วงว่าผิดข้อบังคับ หากแต่ พระพินิจนาคกรยืนยันต่อไปว่า

...เราควรจะต้องแต่งตั้งเจ้าพนักงานอะไรๆ ให้เร็วที่สุด เราจะปลูกความนิยมของคนโดยมากทีเดียว แทนที่เราจะทำเช่นนั้น เราต้องชิงพวกที่หาว่าสงสัยไว้บ้าง เราล่าช้าเป็นอันมาก และศาลที่ได้ตัดสินไปแล้ว 3 คน ให้ประหารชีวิต แต่ก็ไม่ได้สั่งประหารชีวิต... ข้าพเจ้าเสียใจอย่างยิ่ง ที่ว่าการกระทำนั้น คล้ายกับว่าเป็นป่าเถื่อน... ข้าพเจ้าเสียใจหาหน่อยไม่ ด้วยเหตุนี้ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าอดทนที่จะคัดค้านไม่ได้ ในการที่จะออกพระราชบัญญัติฉบับนี้ไป...ขออย่าเพ่งลงมติในพระราชบัญญัติอันนี้เลย... (รายงานการประชุมผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 17 (สมัยสามัญ) 26 กุมภาพันธ์ 2476, น. 1030-1031)

อย่างไรก็ตามในท้ายที่สุดเมื่อมีการลงมติสมาชิกสภาอภิปรายหลักการของพระราชบัญญัตินี้ และมีการพิจารณาหลักการ แต่อย่างไรก็ดีการที่พระพินิจนารถกล่าวว่ากระทำของรัฐบาลป่าเถื่อนนั้น ได้ถูกสมาชิกสภาขอให้ถอน ทว่า พระพินิจนารถไม่ยอมถอนคำพูดดังกล่าว จนกระทั่งในตอนท้ายของการประชุม หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ ได้ขอลงมติเพื่อแก้ไขความเข้าใจผิดเรื่องที่พระพินิจนารถกล่าวว่ารัฐบาลป่าเถื่อน จึงได้ชี้แจงว่า

...รัฐบาลตกอยู่ในเกณฑ์ร้ายทั้งขึ้นทั้งล่อง เห็นโดยทั่วไป ฉะนั้นถ้าแม้ว่ายังมีการติดใจสงสัยในเรื่องการประหารในครั้งนี้ คือรัฐบาลก็ให้อีกโอกาสที่จะพิจารณาและร้องขอภัยโทษหรืออื่นๆ เช่น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่จะทรงทักท้วงตามพระราชอำนาจเป็นต้น และปัญหาเรื่องนี้ไม่ใช่เป็นเรื่องเล็กน้อยที่จะตกลงกันได้ง่ายๆ เพราะฉะนั้นการที่รัฐบาลรังรอก็เพื่อจะทำการให้ลุล่วงไปอย่างดี ไม่ใช่หวังจะทรมานพวกกบฏ ซึ่งพระพินิจเห็นไปว่าอย่างนั้น ว่ารัฐบาลที่กระทำนั้นเป็นป่าเถื่อน เมื่อรัฐบาลพิพากษาแล้วตัดคอไป รัฐบาลก็เสียอีกแหละ ว่ารัฐบาลไม่ให้ความยุติธรรมอีก... (รายงานการประชุมผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 17 (สมัยสามัญ) 26 กุมภาพันธ์ 2476, น. 1055-1056)

แม้หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์จะอธิบายเหตุผลดังกล่าว แต่พระพินิจนารถก็ยังยืนยันว่าไม่ถอนคำพูด จนในตอนท้ายของการประชุม หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ต้องยืนยันต่อที่ประชุมอีกครั้งว่า “...รัฐบาลอยู่ในฐานะลำบาก แต่การที่เรารังนั้นไม่ใช่เป็นการทรมาน แต่เป็นการทรมานเพื่อความยุติธรรม...” (รายงานการประชุมผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 17 (สมัยสามัญ) 26 กุมภาพันธ์ 2476, น. 1057)

เห็นได้อย่างชัดเจนว่าประเด็นทางการเมืองที่ผู้แทนราษฎรได้หยิบยกขึ้นมาอภิปรายและซักถามอย่างเรื่องนักโทษการเมืองจากเหตุการณ์กบฏบวรเดช แสดงให้เห็นว่าผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 ก็ได้จับตามองการทำงานของรัฐบาล และแสดงออกถึงความไม่เห็นด้วยอย่างชัดเจน อย่างพระพินิจนารถผู้แทนราษฎรจากจังหวัดเชียงใหม่ก็เป็นอีกกรณีหนึ่งที่เห็นได้ชัดว่าไม่ยอมโอนอ่อนตามรัฐบาล และยืนยันต่อสิ่งที่ตนพูดต่อที่ประชุม จนหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ต้องลุกขึ้นชี้แจงต่อกรณีดังกล่าวถึงสองครั้งด้วยกัน

นอกจากนี้แล้วในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2476 บุญมี ตุงคนากร ผู้แทนราษฎรลำพูน ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติการทำเหมืองฝาย พ้นกั้นน้ำ เพื่อให้ที่ประชุมรับหลักการพระราชบัญญัติใช้ในการเหมืองฝาย พ้นกั้นน้ำต่อไป เนื่องจากว่าไม่เคยมีพระราชบัญญัติใดเลยที่ใช้ควบคุมกิจการแผนกนี้โดยตรง และพื้นที่ภาคเหนือมีปัญหาเรื่องการจัดการเหมืองฝายกันอย่างมากมายเพราะมีผู้ได้เปรียบและเสียเปรียบ แต่เจ้าหน้าที่กลับไม่มีอำนาจในการจัดการแก้ไขปัญหา และตนผู้ซึ่งเคยเป็นชาวนาทราบปัญหาเหล่านี้ดี ว่า

...ขอล่าถึงการแบ่งปันน้ำให้แก่ชาวนาชาวสวนต่อไป คือเมื่อได้ไหลเข้าไปสู่ที่นาของตนตามลำพัง ถึงแม้จะมีเจ้าหน้าที่แบ่งปันให้ก็ไม่เป็นผล มักมีการแก่งแย่งกันมาก ถ้าที่ได้น้ำน้อยยิ่งร้ายราษฎรแย่งน้ำกันถึงกับฆ่าฟันกัน ฟ้องร้องถึงโรงศาลก็มี ราษฎรได้รับความเดือดร้อนในเรื่องนี้มาก อีกพวกหนึ่งคือพวกชาวสวนพวกนี้ไม่ได้ไปทำการเหมืองฝายเลย แต่พอน้ำมาก็เอาไปใช้สบาย ทำให้ราษฎรที่ได้ไปทำงานมาได้รับความเดือดร้อนซึ่งไม่เป็นการเสมอภาค... (รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 32 (สมัยสามัญ) วันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2476, น. 1712-1713)

พระยาศรีวิสารทย์ไพศาล รัฐมนตรีกระทรวงเศรษฐกิจ ได้ชี้แจงต่อ บุญมี ตุงคนากรว่าได้รับร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวแล้ว และได้ทำการสืบสวนเจ้าหน้าที่ในกรมชลประทาน ซึ่งได้ชี้แจงมาว่า กรมชลประทานได้ร่างพระราชบัญญัติฉบับหนึ่งขึ้น เรียกว่าพระราชบัญญัติสัมปทานเพื่อจัดการในเรื่องนี้ ซึ่งขณะนี้อยู่ในขั้นตอนกรรมาธิการในกระทรวงยังพิจารณากันอยู่ ซึ่งมีข้อความในลักษณะคล้ายกับที่ร่างพระราชบัญญัติที่ส่งมาเข้าพิจารณา เพราะฉะนั้นจึงขอเสนอให้สมาชิกไปสมทบกับกรรมาธิการที่กระทรวงตั้งขึ้นมาแล้ว (รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 32 (สมัยสามัญ) วันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2476, น. 1715) ข้อเสนอของรัฐมนตรีเศรษฐกิจที่ขอให้บุญมี ตุงคนากร ไปสมทบกับกรรมาธิการของกระทรวงเศรษฐกิจ นำไปสู่การอภิปรายของหลวงศรีประกาศ ผู้แทนราษฎรเชียงใหม่ ที่ชี้แจงปัญหาเรื่องเหมืองฝายของเชียงใหม่อย่างละเอียดในเชิงรายละเอียดของข้อมูล ตอนหนึ่งว่า

...เหมืองฝายในจังหวัดเชียงใหม่มีถึง 500 เศษ แล้วเราไม่มีข้อบังคับอะไรเลยว่าจะทำอย่างไร แต่ครั้งก่อน เจ้าหน้าที่และข้าราชการมีอำนาจจะทำอะไรก็ได้ตามชอบใจ เดียวนี้มีเสรีภาพ ทุกคนก็ไม่ทำงาน ทำงานแต่จะเพาะคนดี คนชั่วไม่ทำงาน กฎหมายที่ท่านรัฐมนตรีกล่าว เสนาบดีว่าจะดำเนินการอย่างไร คือกฎหมายที่ท่านอ่าน แต่ไม่ได้ทำเลย จึงรู้สึกได้ทันทีว่า ท่านไม่เอาใจใส่กับเหมืองฝายในมณฑลพายัพเลยทีเดียว กฎหมายที่มณฑลพายัพมีมา 2 ปีแล้ว ก็เก็บไว้ในกันตระกำ ไม่ได้เอามาพิจารณาเลย ส่วนข้อบังคับเรื่องสัมปทาน เราได้ร้องขอมายังกระทรวงเศรษฐกิจ เมื่อได้ไปค้นเวลานี้ก็ปรากฏว่าอยู่ในกันตระกำ ไม่ได้เอามาพิจารณา เมื่อเป็นเช่นนี้ มณฑลพายัพก็ต้องตายแน่... (รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 32 (สมัยสามัญ) วันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2476, น. 1716-1717)

เป็นที่สังเกตว่าการเสนอร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวเข้าสู่สภาผู้แทนราษฎรภาคเหนือต่างพร้อมใจผลักดัน และรายละเอียดเชิงข้อมูลจำนวนมากแก่สภา อย่าง วงศ์ แสนศิริพันธุ์ ผู้แทนราษฎรแพร่ ได้ยืนยันว่า ได้มีการพยายามผลักดันร่างพระราชบัญญัตินี้ผ่านกระทรวงแล้ว หากแต่การผลักดันนั้นไม่เป็นผล ซึ่งการชี้แจงดังกล่าวชี้ให้เห็นว่ามีการรวมกลุ่มกันของผู้แทนภาคเหนือเพื่อผลักดันประเด็นนี้มาก่อนการยื่นเรื่องเข้าสู่สภา ว่า

... เมื่อรัฐบาลบอกว่าให้ผู้เสนอไปตกลงกับเจ้าหน้าที่ พวกข้าพเจ้าได้ไปที่กระทรวงเศรษฐกิจแล้ว กระทรวงเศรษฐกิจก็ได้บอกว่าให้ไปหากรมชลประทาน แล้วกรมชลประทานบอกว่าให้ไปหากระทรวงเศรษฐกิจ ดูเป็นเล่นเอาเกิดกันอย่างนี้ เพราะฉะนั้นจึงได้ปรึกษาร่างพระราชบัญญัติขึ้นด้วยความลำบาก และไม่ค่อยสันติ...” (รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 32 (สมัยสามัญ) วันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2476, น. 1720) เช่นเดียวกันกับบุญมี ดุงคนากร ก็ได้ยืนยันว่าเรื่องนี้เกี่ยวข้องกับเมืองสาทรณประโยชน์โดยมาก ถ้ารัฐมนตรีให้ไปตกลงกับเจ้าหน้าที่กรมชลประทาน แล้วเมื่อไรจะแล้วเสร็จเนื่องจาก “ข้าพเจ้าก็ได้ไปหาทางกรมชลประทานแล้ว ก็ไม่เห็นตอบว่าอย่างไร ถ้าจะออกเป็นสัมปทานข้าพเจ้าไม่เห็นด้วย ถ้าจะออกก็ขอให้ออกเป็นพระราชบัญญัติ..” มาแล้ว (รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 32 (สมัยสามัญ) วันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2476, น. 1722) ในตอนท้ายของการพิจารณาเรื่องนี้ หลวงศรีประกาศได้พยายามของอภิปรายอีกครั้ง แต่ไม่ได้รับอนุญาต ในขณะที่ จาริส มหาวงศนันท์ ได้ขอร้องให้รัฐบาลรับเอาเรื่องเมืองฝายนี้เป็นเรื่องของรัฐบาล เพื่อให้มีการพิจารณา แต่ในท้ายที่สุดทางสภาก็ได้มีมติให้ส่งเรื่องดังกล่าวไปให้กรรมาธิการของกระทรวงเศรษฐกิจที่ตั้งขึ้น และให้ปรึกษากับสมาชิกผู้สงสัยในเรื่องนี้ก่อนรับหลักฐานมาแล้ว (รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 32 (สมัยสามัญ) วันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2476, น. 1723)

แม้ว่าในท้ายที่สุดความพยายามยื่นพระราชบัญญัติเมืองฝายของ บุญมี ดุงคนากร จะยังไม่ถูกรับรองในที่ประชุม แต่การยื่นเรื่องดังกล่าวเข้าสู่สภาก็แสดงให้เห็นว่าผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งนั้นได้พยายามทำหน้าที่เป็นตัวแทนของราษฎรที่เล็งเห็นปัญหาในพื้นที่ซึ่งในมณฑลพายัพนั้นมีปัญหาเรื่องเมืองฝาย ที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหา หรือมีกฎหมายบังคับใช้กับประชาชนได้อย่างชัดเจน ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่มาของพระราชบัญญัตินี้ ที่สำคัญในการอภิปรายในสภาจะเห็นได้ว่าการเกาะกลุ่มอภิปรายเพื่อสนับสนุนประเด็นนี้จากผู้แทนราษฎรภาคเหนือด้วยกันเองได้แก่ จาริส มหาวงศนันท์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดน่าน วงศ์ แสนศิริพันธุ์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดแพร่ และหลวงศรีประกาศ ผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่

จำต้องกล่าวว่าพระราชบัญญัติเมืองฝายนี้เป็นประเด็นที่เกิดขึ้นจากกลุ่มผู้แทนราษฎรภาคเหนือที่เห็นปัญหาในพื้นที่ของตนจึงพยายามผลักดันเข้าสู่สภา จนในท้ายที่สุดได้นำเรื่องพระราชบัญญัตินี้กลับเข้ามายังที่ประชุมในวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2476 เพื่อให้

ที่ประชุมรับรองหลักการ เมื่อมีการรับรองแล้วได้มีการเสนอชื่อคณะกรรมการวิสามัญ
ในขั้นตอนการเสนอชื่อนั้นสังเกตได้ว่ากลุ่มผู้แทนราษฎรจากภาคเหนือจะเสนอกลุ่มของ
ตนเอง จนในที่สุดรายชื่อกรรมการวิสามัญประกอบไปด้วย รายชื่อที่มาจากรัฐบาล 3 คน
ได้แก่ พระยาชลมารคพิจารณ์ พระยาสังฆาภิรมย์ ดร.เดือน บุนนาค และรายชื่อที่สมาชิก
สภาลงคะแนนกัน ได้แก่ บุญมี ตุงคนากร มงคล รัตนวิจิตร หลวงศรีประกาศ และถัด รัตนพันธุ์
รวมทั้งหมด 7 คน (รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 34 (สมัยสามัญ) 29 มีนาคม
พ.ศ. 2476, น. 2218) ซึ่งในข้อเท็จจริงมี สร้อย ณ ลำปางอีกคน หากแต่มีการขอลอน
รายชื่อออก ซึ่งก็แสดงให้เห็นว่าในการเสนอพระราชบัญญัติดังกล่าวมีการฉกฉวยกำลังกันในกลุ่ม
ของผู้แทนราษฎรภาคเหนือกันเป็นอย่างดี

เมื่อพิจารณาในแง่มุมบทบาทของผู้แทนราษฎรรายบุคคลจะพบว่าผู้แทนราษฎร
ที่มาจากการเลือกตั้งนั้นมีบทบาทในการทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชนเพื่อเรียกร้องให้
รัฐบาลดูแลประชาชนในพื้นที่ของตน เช่น วงศ์ แสนศิริพันธุ์ ได้ยื่นกระทู้ถามด่วนต่อรัฐบาล
เรื่องมีคนป่วยเป็นไข้หวัดใหญ่ในจังหวัดแพร่และเสียชีวิตไปแล้วราว 50 คน และไม่ทราบ
ว่ารัฐบาลจะจัดการแก้ไขปัญหาอย่างไร และขอร้องให้รัฐบาลจัดการสืบสวนและจัดการระบ
โรคระบาดนี้ด้วย (รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 28 (สมัยสามัญ) 19 มีนาคม
พ.ศ. 2476, น. 1790)

บุญมี ตุงคนากร ผู้แทนราษฎรลำพูน ก็เคยตั้งกระทู้ถามเรื่องการใช้เงินรูปีที่ปะปน
กับเงินสยามในมณฑลพายัพว่ารัฐบาลมีแนวทางไขปัญหานี้อย่างไร เพราะเป็นปัญหาอย่างมาก
ในประเด็นดังกล่าวรัฐบาลได้ชี้แจงว่า ที่ผ่านมากกระทรวงการคลังได้สั่งให้งดรับเงินรูปี ที่ประชาชน
นำมาเสียอากร และให้คลังจังหวัดเตรียมเงินตราไว้สำรองจ่ายแลกเปลี่ยนให้พอแก่ความต้องการ
เป็นจำนวนมาก หากประชาชนก็ยังนิยมเงินรูปีอยู่ ที่เป็นแบบนี้ก็เพราะว่าพวกห้างและบริษัท
ต่างๆ ที่ทำการค้าขายระหว่างประเทศกับสยาม พม่า และอินเดียนำเงินที่ขายสิ่งของจาก
เมืองไทย มาจ่ายเป็นค่าจ้างแก่กุลิทำป่าไม้ ด้วยเงินรูปี วิธีการแก้ไขปัญหาเหล่านี้รัฐบาลได้
ขอให้สาขาของธนาคารสยามกัมมาจลช่วยเหลือ และสั่งให้คลังจังหวัดในภาคเหนือให้มีธนบัตร
และเหรียญเตรียมไว้เพื่อแลกเปลี่ยน แต่การจะให้เงินรูปีหมดไปนั้นเป็นการยากเนื่องจากมี
การค้าขายติดต่อกับพม่าโดยมาก (รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 28 (สมัยสามัญ)
19 มีนาคม พ.ศ. 2476, น. 1794-1795)

การชี้แจงดังกล่าวของรัฐบาลทำให้หลวงศรีประกาศ ผู้แทนราษฎรเชียงใหม่ได้แย้ง
ในการที่รัฐบาลกล่าวว่าเชียงใหม่ติดต่อกับพม่า ด้วยเหตุนี้จึงมีเงินรูปีมาก แต่ในข้อเท็จจริง
เชียงใหม่ไม่ได้ติดต่อกับพม่าเลย ความจริงคือ มีการสนับสนุนให้ธนาคารสยามกัมมาจลรับ
เงินรูปีที่รัฐบาลกล่าวมานั้นไม่เป็นความจริง (รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 28

(สมัยสามัญ) 19 มีนาคม พ.ศ. 2476, น. 1795) หรืออีกกรณี บุญศิริ เทพาคำ ผู้แทนราษฎร แม่ฮ่องสอน ได้คัดค้านการตั้งงบประมาณเงินเดือนของกรมป่าไม้ เนื่องจากงานประเภทดังกล่าวนี้ยังคงต้องการเงินอุดหนุน และผลผลิตสามารถสร้างรายได้ให้แก่ประเทศได้ และเห็นว่าไม่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนอันเป็นพื้นที่ที่ตนเป็นผู้แทนนั้นก็ยังไม่ได้รับการบำรุงเท่าที่ควร และเคยมีเจ้าหน้าที่แจ้งว่าหากมีงบประมาณพอจะสามารถดำเนินโครงการด้านป่าไม้ได้ เมื่อจะต้องตั้งงบประมาณก็เกรงว่าจะไม่มีโครงการดังกล่าว (รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 32 (สมัยสามัญ) 27 มีนาคม พ.ศ. 2476, น. 2084-2085) การทักท้วงเรื่องดังกล่าวนี้ ปรีดี พนมยงค์ ได้ชี้แจงว่า ต้องขอตั้งงบประมาณเรื่องดังกล่าวก่อน แต่สามารถแก้ไขงบประมาณใหม่ได้อีกครั้งในเดือนสิงหาคมหากจะทำโครงการดังกล่าว ซึ่ง บุญศิริ เทพาคำ พอใจต่อคำตอบดังกล่าว รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 32 (สมัยสามัญ) 27 มีนาคม พ.ศ. 2476, น.2085) ทว่า สร้อย ญ ลำปาง ผู้แทนราษฎรลำปาง ได้แสดงความสนับสนุนต่อการอภิปรายของผู้แทนราษฎรแม่ฮ่องสอน เนื่องจากว่าพื้นที่จังหวัดลำปางเองก็เป็นพื้นที่ที่มีการทำป่าไม้เช่นเดียวกันกับจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งจะเห็นได้ว่ามณฑลพายัพนี้จะมีลักษณะปัญหา หรือความคาดหวังร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเหมืองฝาย หรือป่าไม้ ซึ่งก็เนื่องมาจากลักษณะภูมิประเทศ และการค้าและเศรษฐกิจในพื้นที่นี้โดยสร้อย ญ ลำปาง ได้อภิปรายต่อประเด็นนี้ว่า

... เพราะเหตุว่าในมณฑลพายัพเป็นแหล่งแห่งการทำป่าไม้ค่อนข้างมาก ซึ่งเป็นรองจากข้าวของเราลงมา เพราะฉะนั้นเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะมีเงินให้เพียงพอ ที่จะอุดหนุนและสอดส่องในการทำป่าไม้นี้ให้ดียิ่งขึ้น ข้าพเจ้ายังข้องใจอยู่ว่า ในนโยบายของรัฐบาลจะตั้งโรงเรียนป่าไม้ขึ้นที่มณฑลพายัพ ข้าพเจ้าเห็นว่าถ้าไปตัดแล้ว เงินจำนวนนี้จะไม่พอกับเงินที่จะตั้งโรงเรียนในมณฑลพายัพ...ข้าพเจ้าเห็นว่าไม่ควรตัด ควรคงไว้ตามเดิม ซึ่งอีกประการหนึ่ง ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐการ ท่านไม่ได้มาบัญชางาน ถ้ามอะไรก็ได้ความ ข้าพเจ้าถามก็ได้ความ ความรู้มีเพียงพอ เพราะเหตุฉะนั้น จึงเป็นการซึ่งข้าพเจ้าถือว่าการนี้เป็นการใหญ่ เพราะเหตุว่าไม่ชอบสัก เป็นกระดุกสันหลังของประเทศรองจากข้าวลง เมื่อไปตัดงบประมาณเสียแล้ว ข้าพเจ้าเห็นว่าไม่พอกับการที่จะทำให้การป่าไม้ดียิ่งขึ้น ควรคงไว้ตามเดิมจนกว่าจะได้ฟังคำอธิบายของท่านรัฐมนตรีเศรษฐการคนใหม่... (รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 32 (สมัยสามัญ) 27 มีนาคม พ.ศ. 2476, น.2086)

จากที่กล่าวพอจะเห็นภาพแล้วว่าเมื่อระบบการเมืองเปิดให้มีผู้แทนราษฎรแล้วคนกลุ่มใหม่ที่มีที่มาจากหลากหลายอาชีพและพื้นที่ ได้เข้ามาทำหน้าที่แทนประชาชน ซึ่งภายหลังเปิดประชุมสภาคนกลุ่มใหม่นี้ไม่ใช่คนในกลุ่มคณะราษฎร บางคนขยันขันแข็งที่จะมีส่วนร่วมในการประชุม ทักท้วง และตรวจสอบรัฐบาลอย่างมาก

5. บทสรุป

การศึกษาเรื่อง บทบาทผู้แทนราษฎรภาคเหนือสุดแรกในสายธารประวัติศาสตร์การเมืองไทยหลังการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 เกิดขึ้นจากการตั้งข้อสงสัยต่อบทบาทของผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 หลังการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 ว่า ภายหลังการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองที่ได้เอื้อให้คนกลุ่มใหม่ๆ เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง คนกลุ่มนี้จะมีปฏิกิริยาต่อระบอบการเมืองใหม่อย่างไร และจะทำหน้าที่ในฐานะสภานิติบัญญัติอย่างไร รวมไปถึงหน้าที่ผู้แทนของผู้แทนของประชาชนอย่างไร จึงเป็นที่มาของการทดลองศึกษาบทบาทของผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 ที่มาจากการเลือกตั้ง เพื่อเป็นการพิจารณาว่ากลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มของคณะราษฎรหรือกลุ่มที่มิจากการแต่งตั้งนั้นมีบทบาทอย่างไรในระบบรัฐสภา จึงทำการศึกษาผู้แทนราษฎรภาคเหนือสุดแรกจำนวน 9 คนด้วยกัน ได้แก่ พระคุณยธรรมปริชาโวห์ (ยม สุขานุศาสน์) ผู้แทนจังหวัดเชียงราย หลวงศรีประกาศ (ฉันท วิชยาภัย), พระพิณจธนากร (บุญเพ็ง ยุคตะนันท์) ผู้แทนจังหวัดเชียงใหม่ จำรัส มหาวงศนันท์ ผู้แทนจังหวัดน่าน วงศ์ แสนศิริพันธุ์ ผู้แทนจังหวัดแพร่ บุญศิริ เทพาคำ ผู้แทนจังหวัดแม่ฮ่องสอน สร้อย ณ ลำปาง ผู้แทนจังหวัดลำปาง บุญมี ตุงคนาคร ผู้แทนจังหวัดลำพูน และฟัก ณ สงขลา ผู้แทนจังหวัดอุดรดิตถ์ โดยสาเหตุของการเลือกผู้แทนภาคเหนือก็เพื่อต้องการเห็นการรวมกลุ่มของกลุ่มผู้แทนราษฎรในแต่ละภูมิภาคในช่วงต้นระบอบประชาธิปไตย ว่ามีการรวมกลุ่มเพื่อผลักดันประเด็นในพื้นที่ของตนหรือไม่ และเพื่อให้เห็นปัญหาเฉพาะถิ่นดังที่ได้กล่าวไป

ข้อค้นพบที่น่าสนใจของภูมิหลังของผู้แทนราษฎรกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มข้าราชการตระกูลเจ้าเมืองที่มีทุนทางสังคมสูงและได้รับการศึกษาระดับสูง ซึ่งภูมิหลังดังกล่าวนี้มีส่วนผลักดันให้ชนะการเลือกตั้ง เมื่อคนกลุ่มนี้ดำรงตำแหน่งผู้แทนราษฎรนั้นจะพบว่าในกลุ่มนี้หลวงศรีประกาศ ผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่เป็นผู้ที่มักตั้งกระทู้ถามรัฐบาลในประเด็นต่างๆ ซึ่งจากหลักฐานที่ค้นพบนั้นผู้แทนราษฎรคนอื่นก็มีการตั้งกระทู้ถามอยู่บ้าง หากแต่ไม่บ่อยเท่าหลวงศรีประกาศ ซึ่งภายหลังหมดวาระนี้หลวงศรีประกาศได้ผันตัวเข้าสู่เวทีนักการเมืองท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ นอกจากนี้ยังพบว่า บุญมี ตุงคนาคร นั้นยังลงสมัครเลือกตั้งผู้แทนราษฎรและอยู่ในเวทีทางการเมืองในฐานะผู้แทนราษฎรไปจนถึงทศวรรษ 2510 และสังกัดพรรคประชาธิปัตย์ ในขณะที่จำรัส มหาวงศนันท์ เป็นผู้แทนราษฎรถึง 4 สมัยด้วยกัน และต่อมา

ได้ผันตัวเข้าสู่การเมืองท้องถิ่นและเคยดำรงตำแหน่งนายกเทศบาลเมืองน่าน ซึ่งก็แสดงให้เห็นว่าการเข้าสู่ตำแหน่งผู้แทนราษฎรในสมัยแรกนี้ได้เป็นพื้นฐานที่สามารถทำให้บางคนในกลุ่มนี้สามารถเล่นการเมืองในระดับชาติได้อีกหลายสมัย และยังผันตัวเข้าสู่การเมืองท้องถิ่นอีกด้วย ในขณะที่บางคนในกลุ่มนี้ออกจากเวทีการเมือง

ในประเด็นการเผยแพร่ระบอบการเมืองใหม่นั้น พบว่าในช่วงแรกมีการขอให้ผู้แทนราษฎรช่วยแสดงปาฐกถาเผยแพร่ระบอบการเมืองใหม่ แต่อย่างไรก็ดีในระยะถัดมาได้มีการระงับไม่ให้ผู้แทนราษฎรไปแสดงปาฐกถากับประชาชน ที่สำคัญนั้นแนวความคิดสร้างรัฐธรรมนูญจำลองและนำไปประดิษฐานในต่างจังหวัดนั้นมีที่มาจากผู้แทนราษฎรจังหวัดน่าน ซึ่งก็ทำให้เห็นว่าการเปิดให้สามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองใหม่ ภายใต้ระบอบการเมืองที่เพิ่งสถาปนาขึ้นได้ส่งผลให้หลายคนนึกถึงวิธีการที่จะเผยแพร่ระบอบการเมือง และที่สำคัญจากการศึกษานี้ทำให้พบว่าแม้ว่าสยามจะอยู่ภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาอย่างยาวนาน แต่เมื่อเปิดให้มีตัวแทนประชาชนแล้วไซ้ คนกลุ่มนี้ก็กลับทำหน้าที่และกระตือรือร้นอย่างมากที่จะร่วมพื้นที่ทางการเมืองที่เปิดกว้าง และมีบทบาทในการทำหน้าที่เป็นตัวแทนของคนในพื้นที่ภาคเหนือที่สะท้อนปัญหาในท้องถิ่น และพยายามผลักดันให้มีการตรากฎหมายที่สามารถบังคับใช้เพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะ จึงอาจกล่าวได้ในอีกทางว่าระหว่างที่สยามได้เปลี่ยนผ่านสู่ระบอบประชาธิปไตยได้มาซึ่งผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 อันมาจากการเลือกตั้งนี้ก็ได้เป็นพื้นที่ฝึกหัดให้ทั้งผู้ที่เป็นตัวแทนของประชาชนและประชาชนให้สามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองในพื้นที่ทางการเมืองที่เปิดกว้าง แต่อย่างไรก็ดีในมิติของการรวมกลุ่มกันอย่างเหนียวแน่นกระทั่งสามารถผลักดันให้เกิดการรวมกลุ่มแบบพรรคการเมืองในระยะต่อมาจากคนกลุ่มนี้ก็กลับไม่ปรากฏเห็นเช่นผู้แทนราษฎรในภาคอีสาน

บรรณานุกรม

งานวิจัยและวิทยานิพนธ์

- กุลธิดา สิงห์สี. (2555). *นักการเมืองถิ่นสตรี: กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน จังหวัดลำปาง* [วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD). <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/51718>
- เฉลิมเกียรติ ภาระเวช. (2542). *บทบาททางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นอีสานระหว่าง พ.ศ. 2481-2495* [วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD). <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/21878>
- ชัยณรงค์ วงศ์ใหญ่. (2541). *ภูมิหลังและบทบาทสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรี: ศึกษากรณีเลือกตั้ง 17 พฤศจิกายน 2539* [วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD). <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/21895>
- ทศพล ศรีนุช. (2563). *บุญช่วย ศรีสวัสดิ์: ผู้ประกอบการ ปัญญาชน และนักการเมือง กับความเปลี่ยนแปลงของเชียงรายและสังคมไทย* [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่].
- พริยา คุ้มณะศิริ. (2533). *แนวคิดและบทบาททางการเมืองของทองอินทร์ ภูริพัฒน์* [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD). <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/41296>
- พริยuth ศิริพันธ์. (2535). *บทบาททางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากนักธุรกิจ: ศึกษาเฉพาะกรณีสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2531* [รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD). <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/38564>
- ภูริ พวงศ์เจริญ. (2564). *การเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกของสยาม: บ่อเกิด โครงสร้างเชิงสถาบัน และปฏิกิริยาทางสังคม*. กรุงเทพฯ: พิพิธภัณฑ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว สถาบันพระปกเกล้า.

- ไมตรี วิริยะ. (2522). รัฐสภาไทย: การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทของสภาผู้แทนราษฎร พุทธศักราช 2518 และ 2519 กับสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน พุทธศักราช 2519 [วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD). <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/59676>
- รัศมี ชาดะสิงห์. (2521). บทบาทของพลเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ในฐานะนายกรัฐมนตรี ในระยะหกปีแรกของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ. 2476-2481) [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD). <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/16589>
- เศวตฉัตร สุวรรณรัตน์. (2535). บทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีในการเมืองไทย ปี 2531-2534 [วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD). <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/38560>
- สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ. (2531). ขบวนการเสรีไทยกับความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2481-2492 [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD). <http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/49067>
- สิริรัตน์ เรืองวงษ์วาร. (2521). บทบาททางการเมืองของนายควง อภัยวงศ์ ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ถึง 2491 [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD). <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/16582>
- สุนทร ไตรอด. (2536). ความเป็นผู้นำทางการเมืองของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ [วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD). <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/37012>
- สุรชนี พานามา. (2555). การควบคุมการใช้อำนาจของฝ่ายบริหารโดยฝ่ายนิติบัญญัติ: ศึกษากรณีพระราชบัญญัติคำสั่งเรียกของคณะกรรมการการของสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา พ.ศ.2554 [วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD). <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/40149>

สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์. (2533). การวิเคราะห์กระทู้ถามของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในระหว่าง พ.ศ. 2475-2516 [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย] .<https://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/48671>

หนังสือ

Thawatt Mokarapong. (1983). *History of the Thai Revolution A Study in Political Behavior*. Bangkok: Thai Watana Panich.

Walter F. Vella. (2019). *Chaiyo! King Vajiravudh and the Development of Thai Nationalism*. Honolulu: University of Hawaii Press.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2523). *การเมือง-การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทย 2411-2475*. กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.

เนัฐพล ใจจริง (บ.ก.). (2564). *ปฏิวัติ ร.ศ. 130* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มติชน.

ดารารัตน์ เมตดาริกานนท์. (2546). *การเมืองสองฝั่งโขง: งานค้นคว้าวิจัยระดับปริญญาเอกของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง การรวมกลุ่มทางการเมืองของ ส.ส.อีสาน พ.ศ. 2476-2494*. กรุงเทพฯ: มติชน.

นรนิติ เศรษฐบุตร. (2559). *ดุสิตธานี: การทดลองจัดการองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเมื่อ พ.ศ. 2461*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

ประกายศรี ศรีรุ่งเรือง. (2550). *นักการเมืองถิ่นจังหวัดเชียงราย*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

ปารุฎาผู้แทนราษฎร เรื่อง สภาพของจังหวัดต่างๆ. (2539). กรุงเทพฯ: สมาคมมิตรภาพไทย-ญี่ปุ่น.

รักฎา เมธีโกภพงษ์ และวีระ เลิศสมพร. (2551). *นักการเมืองถิ่นจังหวัดเชียงใหม่*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

รักฎา เมธีโกภพงษ์. (2560). *นักการเมืองถิ่นจังหวัดลำพูน*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

ลิขิต ธีรเวคิน. (2544). *วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วันชาติ นภาศรี. (2555). *นักการเมืองถิ่นจังหวัดแพร่*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

วีระ เลิศสมพร. (2553). *นักการเมืองถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอน*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

สนธิ เตชานันท์. (2545). *แผนพัฒนาการเมืองไปสู่การปกครองประชาธิปไตยตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว* (พ.ศ. 2469-2475) (พิมพ์ครั้งที่ 4). นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

สายชล สัตยานุรักษ์. (2558). การต่อสู้ในการบัญญัติศัพท์ก่อนและหลังการปฏิวัติ พ.ศ. 2475

ใน *ประวัติศาสตร์รัฐไทยและสังคมไทย*. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุทธิชัย ปัญญโรจน์. (2558). *นักการเมืองจังหวัดน่าน*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

สุพัตตรา ตันติจิราพันธ์. (2561). *นักการเมืองถิ่นจังหวัดอุดรดิษฐ์*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

อโณทัย วัฒนาพร. (2558). *นักการเมืองถิ่นจังหวัดลำปาง*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพนายเขมชาติ บุญยรัตพันธุ์ ณ เมรุวัดธาตุทอง กรุงเทพมหานคร
วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2538. น.ป.ท.

อมรตฤณารักษ์. (2512). *ดุสิตธานี*. กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา.

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. มท.0201.1.1/146 เรื่อง หลวงศรีประกาศ ขออนุญาตพิมพ์หนังสือ
ว่าด้วยการอนามัยใหม่ ของนายแพทย์ยงฮั่ว ชั่วเจริญวงศ์ เพื่อแจกแก่ประชาชน
(2479).

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, มท. 2.2/40 เรื่อง ผู้แทนราษฎรจังหวัดน่านจะออกไปแสดงปาฐกถา
เผยแพร่รัฐธรรมนูญแก่ราษฎรในท้องที่จังหวัด ขอให้กระทรวงบอกไปยังข้าหลวงประจำ
จังหวัด เพื่อป้องกันการเข้าใจผิด.

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร.0201.8/57 เรื่อง หลวงศรีประกาศ (พ.ศ. 2477).

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ.สร.0201.8/58 เรื่อง นายดาบเทียม ศรีพิสิฐ (พ.ศ. 2477).

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร.0201.8/80 เรื่อง พระยาวิชัยสุนทร (พ.ศ. 2479).

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2) สร. 0201. 18/ 9 เรื่อง เจ้าหน้าที่สำนักงานโฆษณาการแสดง
ปาฐกถา ระบอบการปกครองแบบรัฐธรรมนูญ (11 มกราคม 2477-10 ตุลาคม
2478).

รายงานประชุมสภาผู้แทนราษฎร

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 12 (สมัยสามัญ) 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2476.

รายงานการประชุมผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 17 (สมัยสามัญ) 26 กุมภาพันธ์ 2476.

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 28 (สมัยสามัญ) 19 มีนาคม พ.ศ. 2476.

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 32 (สมัยสามัญ) 27 มีนาคม พ.ศ. 2476.

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 34 (สมัยสามัญ) 29 มีนาคม พ.ศ. 2476.

ราชกิจจานุเบกษา

ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 49 (27 มิถุนายน 2475).

ออนไลน์

กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม. (2566, 27 มิถุนายน). พานรัฐธรรมนูญ: การช่วงชิงอำนาจหลังปฏิวัติบนสัญลักษณ์ศักดิ์สิทธิ์. *ศิลปวัฒนธรรม*, https://www.silpa-mag.com/history/article_51893.

